

Türkiye’de Yerel Seçimler için Adaylık Mücadelelerinde Parti Değişirme Olgusu: Niceliksel ve Niteliksel Çözümlemeyi Bir Araya Getirmek

Party Switching in Struggles Over Candidacy in Turkish Local Elections: Bringing Quantitative and Qualitative Analysis Together

Toygar Sinan BAYKAN*
Osman KOCAAGA**

Öz

Bu çalışma Türkiye’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde gerçekleşen parti değişirme olgusuna odaklanmaktadır. Makale, yerel siyasette parti değişirme olgusunu 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimleri bağlamında niceliksel ve niteliksel yöntemler kullanarak incelemektedir. Bu çalışmada öncelikle niceliksel verilere dayanarak yerel siyasette parti değişirme olgusunun oldukça yaygın görüldüğü ortaya konulmaktadır. Niceliksel verilerin daha yakından incelenmesinin ise işaret ettiği iki temel örüntü mevcuttur. Bunlardan ilki ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde parti değiştirerek başarılı olan adayların çoğunlukla sistemin egemen partisi olan AKP’ye yönelmiş olmalarıdır. Türkiye’de yerel siyasette parti değişirme davranışının ikinci temel örüntüsü ise seçimlere mevcut belediye başkanı olarak giren parti değiştiren adayların önemli avantajlara sahip olmalarıdır. Ancak bu genel örüntülerden sapan vakalar da mevcuttur. Bu sapmaların çoğunlukla yüz yüze ilişkilerin yaygın ve siyasetin kişisel etkilere daha açık olduğu az nüfuslu yerel bağlamlarda ortaya çıkma olasılığı hayli yüksektir. Bu vakalara daha yakından niteliksel bir bakış yerel seçimlerde parti değişirme olgusunun doğurduğu sonuçların anlaşılabilmesi için yalnızca yerel ve ulusal siyasal alanın ve yerel siyasal seçkinlerin kişisel sermaye bileşimlerinin yarattığı nesnel sınırların değil yerel siyasal seçkinlerin yerel seçim mücadelelerindeki öznel performanslarının ve pratiklerinin de kavranması gerektiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada niteliksel ve niceliksel çözümlemenin yanı sıra Bourdieu sosyolojisinin kavramlarını karşılaştırmalı siyaset ve parti siyaseti literatürünün kavramsal araçlarıyla da kaynaştıran bir perspektif benimsenmiştir. Yine de, bu makalede, Türkiye siyasetinin personalistik yönünü yerel düzeyde de teyit eden yaygın parti değişirme olgusunun çok özel bir şekilde gerçekleştiği de belirtilmektedir. Parti değiştiren adaylar, şahsi kapasitelerinin çok yüksek olduğu koşullarda dahi hukuksal, lojistik ve stratejik nedenlerle, bağımsız adaylıktan çok daha fazla parti adaylığını tercih etmektedirler. Bu durum, parti sisteminin birçok sorununa rağmen, Türkiye siyasetinde partilerin devam eden merkezi rolünü ve ağırlığını teyit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Parti Değişirme, Yerel Seçimler, Adaylık, AKP, CHP, İlçe Belediye Başkanları, Pierre Bourdieu, Popülizm, Klientelizm

* Kırklareli Üniversitesi, E-posta: tbaykan@klu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7385-5873>

** Kırklareli Üniversitesi, E-posta: osman.kocaaga@klu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-0689-8101>

Abstract

This study focuses on the phenomenon of party switching at sub-provincial municipal elections in Turkey. The study deploys quantitative and qualitative methods to examine the phenomenon in the context of the local elections that took place in 2009, 2014, and 2019. Based mainly on quantitative data, this paper reveals that party switching is quite prevalent in Turkish local politics. A closer examination of the quantitative data highlights two main patterns: first, successful party-switching candidates in local politics have usually preferred to join the system's hegemonic party, namely the AKP. Second, switching parties as mayor brings considerable advantages to the candidates. But there are also cases that deviate from these main patterns. These deviations from the general patterns occur in local contexts with small populations, which can facilitate face-to-face relations and allow personalistic factors exert greater impact on politics. A qualitative focus on these diverging cases reveals the importance of understanding subjective practices and performances of local political elites in local election struggles alongside objective boundaries created by the local and national political fields and configurations of the personal capital of individual candidates in order to better understand consequences of party switching in local elections. Therefore, this research does not only bring quantitative and qualitative analysis together but also embraces a theoretical approach that combines concepts of Bourdieu's sociological perspective with the conceptual tools of comparative politics and party politics. Nevertheless, party-switching politicians in Turkish local politics, including those with great personal capacities, predominantly prefer to switch to other parties, rather than becoming independent candidates, mainly due to legal, strategic, and logistical reasons. This situation confirms the ongoing role and weight of parties in Turkish politics, despite all the problems and the personalistic inclinations associated with the Turkish party system.

Keywords: Party Switching, Local Elections, AKP, CHP, Sub-provincial Mayors, Pierre Bourdieu, Populism, Clientelism

1. Giriş

Parti değiştirme davranışı Türkiye siyasetinde çok partili hayata geçildiğinden beri gerek kolektif gerekse bireysel düzeyde sıklıkla gözlemlenebilen bir olgudur (Erten, 1996; Kemahlioğlu ve Sayarı, 2017; Turan, 1985; Turan et al., 2005). Parti bölünmeleri ile birleşmelerinin yarattığı ve milletvekillerinin baş aktör olduğu parti değiştirme vakalarının ötesinde hatırı sayılır sayıda siyasetçi her yerel seçim döneminde bireysel tercihleri sonucunda parti değiştirmektedir. Bu parti değiştirme vakaları kimi zaman yoğun eleştirilere maruz kalmakta ve siyasi etik tartışmalarının da konusu olmaktadır. Yine de, bu makalede göstereceğimiz gibi, parti değiştiren hatırı sayılır sayıda siyasetçi bu olumsuz popüler algıya karşın seçimlerde başarılı olabilmıştır. Bununla birlikte parti değiştirmenin siyasetçiler için çoğunlukla kazançlı bir hamle olmadığı da niceliksel verilerin incelenmesiyle görülebilmektedir.

Türkiye'de parti değiştirme olgusu üzerine mevcut literatür daha çok yasama meclisi seçimlerine odaklanmaktadır. Bu konu üzerine İlder Turan'ın yazdığı ilk çalışmada milletvekillerinin parti değiştirme eğiliminin ne kadar yaygın olduğu 1946-1980 yılları arasındaki seçimlerde kazananlara odaklanılarak gösterilmiştir. Bu dönemde milletvekili seçilenlerin 1/6'sı parti değiştiren vekillerden oluşmaktadır (Turan, 1985). Turan bu çalışmada sosyo-ekonomik olarak daha az gelişmiş yerlerde yerel bağlamda etki sahibi adayların bireysel parti değiştirme davranışının daha başarılı olduğunu göstermektedir (1985, s. 25). Diğer taraftan yasama meclisinde daha büyük

seçim bölgelerinden gelen kimselerin de parti değiştirerek başarılı oldukları görülmektedir. Turan bu durumun çoğunlukla kolektif bir hareket sonucunda (hizipsel ayrılma gibi) gerçekleştiğini ortaya koymaktadır (1985, s. 27). Daha yakın tarihli bir araştırmada, yine Turan vd. (2005) 1980 sonrası TBMM’de gerçekleşen parti değiştirme vakalarına odaklanmışlardır ve bu dönemde de oranların çok yüksek olduğu görülmektedir. Parti kapatmaları, bölünmeleri ve birleşmelerinin teşkil ettiği sayı çıkarıldığında dahi bu denli yüksek bir parti değiştirme oranı oturmuş bir parti sisteminde görülmeyen bir durumdur (Turan vd., 2005).¹ Yasama meclisi için Türkiye’de 1980 sonrası parti değiştirme vakalarına odaklanan çok daha güncel bir çalışmada Kemahlıoğlu ve Sayarı (2017) grup halinde parti değiştirmenin seçimlerle ilgili kaygılardan ziyade siyasa temelli ve ideolojik motivasyonlar ile gerçekleştiğini ileri sürmektedirler.

Sınırlı sayıdaki çalışmadan oluşan Türkiye üzerine mevcut literatür parti değiştirme olgusu ile ilgili ufuk açıcı içerikler sunmasına karşın özellikle yerel seçimlerde parti değiştirme olgusunun genel görünümü ve adaylar için bu stratejiyi teşvik eden koşullar ve bu stratejinin yarattığı sonuçlar hakkında bize çok az şey anlatmaktadır. Bunun yanı sıra genel kuramsal literatür de incelendiğinde yerel düzeyde parti değiştirme olgusuna odaklanan çalışmaların son derece nadir olduğu görülmektedir.² Mevcut literatürün başka bir sınırlılığı da odaklandığı parti değiştiren siyasetçi örnekleminin halihazırda seçimleri kazanmış milletvekillerinden ya da belediye başkanlarından oluşmasıdır. Dolayısıyla mevcut çalışmalar adaylık düzeyinde de kendisini ortaya koyan parti değiştirme olgusuna odaklanmamakta ve parti değiştirmenin yarattığı müessir sonuçlar açısından kısmi bir resim sunmaktadır. Bu araştırma Türkiye’de parti değiştirme olgusuna yerel seçimler bağlamında odaklanırken hem parti değiştirme olgusunun temel dinamiklerini temel olarak niceliksel veriler ışığında betimlemekte hem de parti değiştirmenin siyasetçiler için ne zaman başarılı bir strateji olduğunu niteliksel ve niceliksel veriler çerçevesinde incelemektedir.

Bu çalışma çerçevesinde üzerine eğildiğimiz parti değiştirme olgusunun yalnızca bu konuya hasredilmiş sınırlı literatür çerçevesinde değil yerel siyaset ve parti siyaseti ile ilgili literatürlerin daha geniş çerçevesinde de konumlandırılabilmesi mümkündür. Dolayısıyla, burada, ayrıntılı bir literatür taramasına girmeden ve söz konusu çalışmalar bütünü bakımından tüketici olmaktan hayli uzak bir şekilde de olsa mevcut araştırmayı bu literatürlerin içinde yer alan bazı önemli katkılar çerçevesinde konumlandırmanın araştırmanın ampirik, yöntemsel ve kuramsal katkısının daha iyi anlaşılabilmesi açısından faydalı olacağını düşünüyoruz. Bu çalışma parti siyaseti ve adaylık³ ile ilgili genel güncel literatüre (Ayan-Musil, 2011; Massicard ve Watts,

1 Cari kuramsal literatür parti değiştirmenin daha düşük kurumsallaşma düzeyindeki parti sistemlerinde daha sık görüldüğüne işaret etmektedir. Bkz. Kreuzer ve Pettai (2009, s. 275).

2 Yerel düzeyde Brezilya’da belediye başkanlarının parti değiştirme dinamiklerine odaklanan Hott ve Sakurai’ye (2020) ait çözümlmeye dikkatimizi çeken Özge Kemahlıoğlu’na teşekkür borçluyuz. Çalışmalarındaki literatür taramasında Hott ve Sakurai yerel düzeyde parti değiştirme fenomenine yönelik incelemelerin, bizim gözlemlerimizi teyit eder şekilde, çok nadir görüldüğünü belirtmektedirler (2020, s. 2). Hott ve Sakurai’nin çalışması yalnızca seçilmiş belediye başkanlarının parti değiştirme hareketliliğine odaklanırken çalışmamız adaylık düzeyinde de belediye başkanlarının parti değiştirme hareketliliğine odaklanarak literatüre bir katkı sunmaktadır.

3 Bu noktada Türkiye’de adaylık ile ilgili parti siyaseti literatürünün de son derece sınırlı olduğunu ve hukuki incelemelerin bu literatür bakımından baskın bir yaklaşım olduğunu belirtmek gerekir.

2013; Sayarı vd., 2018; Uysal ve Topak, 2010) yerel düzeydeki adaylık mücadelelerinin özel bir boyutu olan parti değiştirme fenomenine vurgu yaparak ampirik bir katkı sunmaktadır. Diğer taraftan bu çalışma kentsel siyaset ile ilgili genel literatüre (Aksu-Çam, 2013; Buğra ve Savaşkan, 2015; Doğan, 2007)⁴ ve özellikle de bu literatürün siyasal partilerin yerel siyasetteki rollerini daha doğrudan soruşturan çalışmalardan oluşan belirli bir damarına yerel düzeydeki adaylık mücadelelerinin özel bir boyutu olan parti değiştirme fenomenine eğilerek yapılmış bir katkı olarak da değerlendirilebilir.

Özellikle yerel siyaset ve parti siyaseti literatürlerinin kesişimindeki bu yerel siyaset çalışmaları kümesi açısından daha ayrıntılı bir konumlandırma çabası faydalı olacaktır. Ampirik ve yöntemsel bakımdan son derece önemli katkılardan oluşan bu damar çoğunlukla belirli yerel bağlamlarda siyasal partilere odaklanırken niteliksel yöntemler kullanmaktadırlar (Doğan, 2016; Erder ve İncioğlu, 2013; Güneş-Ayata, 2010; Joppien, 2018; Kılıçdaroğlu, 2019; Ocaklı, 2012; 2015; Kurtoğlu, 2004; Schüler, 1999; Varol, 1989; White, 2002; Unbehanun, 2005). Ancak bu damar yerel siyasetin ulusal ölçekte gösterdiği örüntüleri temel olarak niceliksel veriler üzerinden yorumlayan çalışmaları da içermektedir (Çitçi, 1989; Erdoğan, 2016; Uyan-Semerci, 2016). Bu araştırmaların bir kısmı stratejik süreçlere ve yerel siyasal aktörlerin (partiler, yerel siyasal seçkinler: belediye başkanları, meclis üyeleri ve vekiller) pratiklerine (Arıkan-Akdağ, 2014; Doğan, 2016; Güneş-Ayata, 2010; Joppien, 2018; Kılıçdaroğlu, 2019; Ocaklı, 2012; 2015; White, 2002; Unbehaun, 2005) odaklanırken bir kısmı da daha çok bu aktörlerin konumlarına ve sahip oldukları kaynaklara yerel (Topal-Demiroğlu ve Okutan, 2016; Erder ve İncioğlu, 2013; Kurtoğlu, 2004; Schüler, 1999; Varol, 1989) ya da ulusal (Arıkboğa, 2016; Çitçi, 1989; Erdoğan, 2016; Uyan-Semerci, 2016) düzeylerde eğilmişler ve yerel iktidar fenomenini bu kaynakların bir ürünü olarak kavramışlardır.

Bu araştırma ise, yerel siyasette siyasal partilerin, yerel toplumsal kümelerin ve güç odaklarının, yerel siyasal seçkinlerin ve patronaj ve klientalizmin rolünü değerlendiren bu çalışmaların belirli bağlamlara odaklanan niteliksel yaklaşımlarını ve yerel düzeyde ya da tüm Türkiye ölçeğinde yerel siyasetin belirli örüntülerini soruşturan ve aktörlerin konumlarını ve kaynaklarını ortaya koyan makro düzeylerdeki niceliksel verilere dayanan yaklaşımlarını birleştiren sentetik bir yöntemsel tercihle literatüre katkı sunmaktadır. Çalışma parti değiştirme fenomeni açısından yerel ve ulusal siyasetin örüntülerini niceliksel ve niteliksel verilere dayanarak bir arada incelemektedir. Araştırma özellikle niteliksel kısımda, yerel siyasette klientalistik ilişkilerin ve toplumsal-ekonomik güç ve itibarın yerel iktidarı şekillendirmek açısından merkeziliğine vurgu yapan mevcut yerel parti siyaseti literatürüne de katkı sunmaktadır. Çalışma bu katkıyı Bourdieu sosyolojisi ile eleştirel bir diyaloga girerek ve yerel siyasal seçkinlerin seçmenle bağ kurma ve klientalistik ilişkileri yönetme pratiklerini dinamik bir şekilde kavrayacak bir kuramsal öneri geliştirerek yapmaktadır. Diğer bir deyişle mevcut çalışma, belirli bir yerel iktidar seçkini kümesinin (bu araştırma kapsamında bunlar “parti değiştiren” yerel iktidar seçkinlerinden oluşmaktadır) “kim oldukları” sorusu kadar “ne yaptıkları” sorusuna da bir cevap vermeye çalışarak mevcut literatür ile eklemlenmektedir.

4 Türkiye'de kentsel siyaset literatürünün kapsamlı bir değerlendirmesi için bkz. Savaşkan ve Çam (2019).

Bu bakımlardan araştırma, yerel siyaset ve parti siyasetinin kesişiminde yerel aktörlerin stratejik etkinliklerine ve faillğine odaklanan bir dizi güncel araştırma ile yaklaşımı bakımından özel bir yakınlık içinde görülebilir (Arıkan-Akdağ, 2014; Doğan, 2016; Joppien, 2018; Kılıçdaroğlu, 2019; Ocaklı, 2012; 2015; White, 2002;). Yine de mevcut araştırma, karşılaştırmalı siyaset ve parti siyaseti üzerine literatürün bazı kuramsal ve kavramsal öneri ve araçlarını (klientalizm, popülizm vb.) Bourdieu sosyolojisi ile kaynaştırması bakımından bu güncel araştırmalardan ayrılan bir yöne sahiptir.

Bu makalede “parti değiştirme” olgusu ile kastettiğimiz dinamik yerel siyasetçilerin yalnızca partilerini değiştirmeleri değil bağımsız konumlardan partilere yönelmeleri veya partilerden bağımsız konumlara geçmeleridir de. Yerel seçimler bağlamında parti değiştirme olgusunun incelenmesine öncelikle büyükşehir düzeyinden değil de il-ilçe belediye başkanları düzeyinden başlamamızın gerekçesi ise daha büyük bir vaka evreni içinde yerel seçimlerde parti değiştirme olgusunun genel dinamiklerini ve çizgilerini daha iyi anlamak istememizdir. Yerel seçimler düzeyinde bireysel parti değiştirme vakalarına odaklanmanın yerel seçimlerin doğası itibarıyla “parti değiştirme” olgusunun dinamikleri konusunda bize daha belirgin bir içerik sunduğunu da düşünmekteyiz. Zira yerel seçimler hem adayların kişisel niteliklerinin hem de yerel bağlamın özelliklerinin de belirleyici olduğu ve partilerden bağımsız hareketleri teşvik eden bir niteliğe de sahiptir. Yerel seçimlerde parti değiştirme olgusuna odaklanmanın hem yerel siyasete hem genel olarak Türkiye'nin parti sisteminin genel eğilimlerine ve sorunlarına ilişkin kavrayışımız bakımından önemli olanaklar sunduğunu düşünüyoruz.

Araştırma niceliksel verilerin ortaya konulması ve yorumlanmasının ötesinde bazı yerel seçkinlerin niceliksel verilerin işaret ettiği genel örüntülerden sapan parti değiştirme hareketleri sonrası elde ettikleri şaşırtıcı başarıları (ve uğradıkları şaşırtıcı başarısızlıklara) odaklanarak parti değiştirme davranışını teşvik eden ve başarılı kılan temel dinamikleri daha iyi kavramayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla çalışmanın yanıt aradığı sorular arasında şunlar bulunmaktadır: Türkiye’de yerel seçimlerde parti değiştirme olgusu ne yoğunlukta görülmektedir? Türkiye’de yerel seçimlerde sistemin merkez partileri etrafındaki parti değiştirme hareketinin parti değiştiren yerel seçkinlerin kişisel kaynakları ve yöneldikleri partiler ve geldikleri parti kökenleri bakımından temel görünümü nedir? Bunlardan da önemlisi yerel seçimlerde siyasal seçkinlerin parti değiştirme stratejisi hangi koşullar altında başarılı hangi koşullar altında başarısız olmaktadır?

Tüm bu sorulara yanıt aramak için, ilk etapta, Yüksek Seçim Kurulu’nun (YSK) sağladığı 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde ilçe belediye başkanlığına ilişkin kesin aday ve sonuç listelerini Microsoft Access’te karşılaştırarak AKP ve CHP etrafında cereyan eden parti değiştirme vakaları ile ilgili temel niceliksel bulgulara ulaştık.⁵ Sistemin merkezinde bulunan bu iki partiye odaklanma

5 Bize 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimleri için kesin aday ve sonuç listelerini temin eden YSK’ya ve bu verileri karşılaştırmak için gerekli olan teknik desteği sağlayan Edip Serdar Güner’e teşekkür ederiz. Bazı yerel bağlamlar ile ilgili bize bilgi sağlayarak aşağıdaki niteliksel analizi destekleyen yerel basın mensuplarına ve meslektaşımıza da teşekkür borçluyuz. YSK, her bir seçim dönemi için tüm Türkiye genelini ve tüm partileri kapsayacak şekilde kesin aday olarak gösterilen ve bunlar arasından ilçe belediye başkanı seçilenlerin listesini ayrı ayrı dosyalar halinde tarafımıza iletmiştir. Bu dosyalarda (başka bir deyişle kesin aday listelerinde) yer alan kişilerin sayısı

gerekçemiz bu partiler etrafında yoğun bir parti değiştirme hareketliliğinin yaşanmasıdır. Bu partilerden ayrılma ve bu partilere yönelimi gösteren toplu veriler üzerinden yerel seçimlerde parti değiştirme olgusu ile ilgili temel çıkarımlarda bulunduk. Buna ek olarak, genel olarak parti değiştirmenin yarattığı müessir sonuçların içinden genel örüntüden sapan⁶ sınırlı sayıdaki vakaya odaklanarak yerel seçimlerde parti değiştirme davranışını başarılı ya da başarısız kılan kişisel ve yerel siyasal bağlam ile ilgili etkenleri de tespit etmeye yöneldik.

Bu analiz çerçevesinde Türkiye'de yerel seçimlerde parti değiştirme davranışının belirgin bir olgu olduğunu ileri sürmekteyiz. Buna karşın toplu verilere bakıldığında parti değiştirme stratejisinin özellikle büyük merkez partilerden ayrılan adaylar için çoğu zaman avantajlı bir strateji olmadığı ve bu adayların büyük bir çoğunluğunun incelenen iki dönemde de seçimleri kazanamadığı görülmektedir. Ancak özellikle hegemonik bir merkez partisi konumunda olan AKP'ye diğer partilerden hareket etmek yerel seçkinler için büyük bir avantaj teşkil etmektedir. Dolayısıyla CHP'den dahi AKP'ye yönelen başarılı bir parti değiştirme hareketliliği gözlemlenmektedir. Partiler etrafında yaşanan bu aday değiştirme hareketliliğinin genel çizgileri ve doğurduğu sonuçlar AKP'nin merkezinde olduğu bir egemen/hegemonik parti sisteminin (Ayan-Musil, 2015; Esen ve Gümüşçü, 2016; Özbudun, 2014; Somer, 2016) tezahürü olarak değerlendirilebilir. Niceliksel ve toplu verilerin ortaya koyduğu bir diğer dinamik ise parti değiştirmeyi başarılı bir strateji kılan etkenlerden birinin parti değiştiren siyasetçinin belediye başkanı olup olmaması olduğudur. Belediye başkanı seçildikten sonra parti değiştiren başkanlar kişisel kapasiteleri uygunsa ve yerel siyasal alana doğru yanıt veren bir parti değiştirme güzergâhı izlemişlerse büyük oranda başarılı olmaktadır. Dolayısıyla parti değiştiren belediye başkanlarının yarısından fazlası seçimleri kazanabilmiştir. Bu durum Türkiye'de belediye başkanlığının beraberinde getirdiği büyük avantajları da teyit etmektedir (Açıkel ve Balcı, 2009). Kazanan başkanların çoğunluğunun AKP'ye yönelik bir hareket sergilediği de eklenmelidir. Sonuçta, genel olarak, niceliksel verilere bakıldığında, Türkiye'de yerel seçimlerde parti değiştirmeyi başarılı kılan koşulların hegemonik parti sisteminin ağırlık merkezine (yani AKP'ye) yönelmek ve parti değiştiren adayın seçime halihazırda belediye başkanı olarak girmesi olduğu ileri sürülmektedir. Özellikle büyük partiye

2009 yerel seçimleri için 6851; 2014 yerel seçimleri için 7479; 2019 seçimleri için ise 6276'dır. Türkiye genelinde seçilen ilçe belediye başkanlarının sayısı ise 2009 yerel seçimleri için 958; 2014 yerel seçimleri için 962; 2019 yerel seçimleri için ise 974'tür. Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki her bir seçim döneminde Türkiye genelinde kesin aday gösterilen ve belediye başkanı seçilen kişilerin sayısı birtakım yasal düzenlemelerle ortaya çıkan çok küçük değişiklikler dışında tamamen aynı kalmıştır. Böylelikle elimizde tüm Türkiye genelini kapsayacak düzeyde yorum yapmamıza olanak sağlayacak bir tam örneklem kümesi mevcuttur. Bu kapsamda ilk yaptığımız belediye başkanları seçilenlerin dosyasını Microsoft Access'te kesin aday listesi ile bir araya getirmektir. Sonrasında ise karşılaştırmalar yapılarak kazanan adaylar (belediye başkanı seçilenler) kesin aday listesine ilgili komutların çalıştırılmasıyla başkan olarak, geriye kalanlar ise aday olarak kodlanmıştır. Bu işlem sonucunda ise hem belediye başkanı seçilenlerin hem de aday olarak gösterilenlerin listesi tek bir dosya halinde elde edilmiştir. Sonrasında yapılan ise filtreler yardımıyla hem partiler hem de başkan-adaylar özelinde yer değiştirmelerin listesini her bir seçim dönemi için çıkarmak olmuştur.

6 Bu çalışmada "genel örüntüden sapan vakalar" ifadesi ile seçime parti değiştirerek giren adayların, aşağıda toplu veriler üzerinden gösterdiğimiz avantajlı stratejik hareketten sapmalarına rağmen başkanlık konumu edinmelerini ve eğer başkanlık konumdaysalar bunu korumalarını ya da avantajlı stratejik harekete uymalarına rağmen başkanlık konumunu kaybetmelerini kastediyoruz.

yönelimin kurumsallaşmasını tamamlamamış parti sistemlerinde kazançlı bir strateji olduğu mevcut literatür tarafından da kaydedilmektedir (Kreuzer ve Pettai, 2009, s. 280).

Ancak niceliksel veriye biraz daha yakından bakıldığında bu genel örüntüden sapan bazı şaşırtıcı (Malatya, Arapgir başta olmak üzere niteliksel kısımda analiz ettiğimiz bazı vakalarda olduğu gibi) başarılı ve başarısız parti değiştirme vakalarının da olduğu görülmektedir. Yerel parti sisteminin ve toplumsal yapının hususiyetleri ve parti değiştiren adayın siyasal makamdan bağımsız olarak kapasitesi ve siyasal pratiği de parti değiştirmeyi başarılı ya da başarısız bir strateji kılan etkenlerdendir. Ancak özellikle bu genel örüntüden sapıldığı vakalarda (yani parti değiştiren yerel seçim adaylarının başkanlığın getirdiği simgesel sermayeye sahip olmadığı ve ulusal sistemin hegemonik partisinden uzaklaşarak başarılı ya da bu genel örüntüye uygun şekilde hareket ederek başarısız oldukları vakalar), yerel seçimlerde parti değiştirerek başarılı olunabilmesini belirleyen spesifik bir demografik bağlam olduğu da vurgulanmalıdır: Yüz yüze ilişkilerin güçlü olduğu Türkiye'nin az nüfuslu ilçelerinde parti değiştiren adayların yerel siyasal alanın hususiyetleri ve kendi kişisel sermaye konfigürasyonları arasındaki doğru bir etkileşim sonucunda başarılı olmaları mümkün olabilmektedir. Ancak yine de, bu niteliksel analizin de gösterdiği gibi, az nüfuslu bağlamlarda siyaset yapan ve kişisel kapasitesi yüksek olan yerel siyasal seçkinler dahi çok büyük oranda, aşağıda açıklayacağımız temelde hukuksal, lojistik ve stratejik nedenlerle, bağımsız adaylık yerine partilere yönelmektedirler.

Yukarıda bahsettiğimiz sorunsal ile ilgili nicel verilerin çözümlenmesine geçmeden önce bu çalışmanın odaklandığı olguya, özellikle niteliksel kısımda, Pierre Bourdieu'nün pratik teorisi ile eleştirel bir diyaloga girerek yaklaştığımız belirtilmelidir. Bourdieu'nün pratik teorisi yerel seçimlerde adaylık mücadelelerinde parti değiştirme olgusunu hem niceliksel hem de niteliksel bir perspektiften hem siyasal alanın dayattığı sınırlılıklar hem de bu alan içinde faillerin kişisel kapasiteleri (sermaye konfigürasyonları) ve stratejik pratikleri/performansları bakımından değerlendiren bir araştırma yaklaşımı için son derece uygun bir kavramsal alet çantası sağlamıştır. Bu çalışma çerçevesinde Bourdieu'nün yaklaşımı ile geliştirilen diyalog yerel siyaset ve adaylık üzerine ampirik bakımdan yetkin çalışmalardan oluşan mevcut literatüre belirli bir kuramsal açılım sağlayabilecek bir öneri olarak da değerlendirilebilir. Bourdieucü yaklaşımın bu araştırma sorunsalı çerçevesinde (özellikle popülizm teorisi ile ilişki içinde) yeniden yorumlanması yerel siyaset ve adaylık mücadelelerinin genel yapısal çerçevelerinin belirlenmesinde olduğu kadar bu olguların dinamik ve performatif boyutlarını da kavramaya olanak tanıyan bir kuramsal-analitik çerçeve sağlamaktadır. Hem çalışmanın birinci bölümünde (siyasal alana dair nitelikleri işaret ederek) tüm Türkiye genelindeki parti değiştirme olgusuna dair genel manzaranın ortaya koyulması hem de ikinci bölümde (yerel seçimlerde rekabet eden seçkinlerin sermaye kompozisyonlarının ve habituslarının bu siyasetçilerin stratejik failliklerini ve seçeneklerini nasıl şekillendirdiğini göstererek) yerel seçimlerde parti değiştirme davranışının performatif yönünün analizi Bourdieucü teorinin makro ve mikro düzeyi aynı anda kapsayacak şekilde yerel siyaset ve adaylık mücadelelerinin incelenmesinde sunabileceği imkanlara işaret etmiştir.

Dolayısıyla bu çalışma Türkiye'de yerel siyasette görülen önemli bir olgu olan parti değişirme davranışını anlamak için ampirik ve kuramsal stratejileri birleştiren bir yöntem izlemiştir. Bu araştırma, bir taraftan, yerel siyasette adaylık mücadelelerinde görülen parti değişirme olgusunu YSK'dan edinilmiş olan üç seçim dönemine yayılan kesin aday ve kazanan listelerinden türetilmiş toplu verilerin elektronik ortamda (temel olarak Microsoft Access yoluyla) karşılaştırılmasıyla incelemektedir. Diğer taraftan çalışma bu geniş vaka evreni içinde parti değişirme fenomeninin yerel siyasal mücadeleler içinde etkili sonuçlar doğurduğu dört vakaya Bourdieu'nün toplumsal teorisinin sağladığı perspektifle bakarak niteliksel bir çözümlemeye de yönelmektedir. Bu niteliksel çözümleme için verilerin toplanmasında hem bir yerel basın taramasına hem yerel basın ile yapılan telefon mülakatlarına ve hem de (özellikle Kesimoğlu vakası için) daha önceki bir araştırma için toplanan niteliksel verilerin (Kocaaga, 2019) bu araştırma kapsamında yeniden yorumlanmasına dayanılmıştır.

Bu çalışma temel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Türkiye'de yerel seçimlerde adaylık mücadelelerinde ortaya çıkan parti değişirme hareketliliği toplu sayısal veriler üzerinden AKP ve CHP etrafındaki hareketliliğe özel olarak odaklanılarak ilk bölümde ortaya konulmaktadır. İkinci bölümde ise ilk bölümde Türkiye'de yerel seçimlerde adaylık mücadelelerinde parti değişirme olgusuna ilişkin çizilen genel çerçeveden sapan bazı istisnai vakalara odaklanılmak suretiyle parti değişirme fenomeninin yerel siyasal alanda nasıl etkiler tarafından şekillendiği niteliksel yöntemlerle ayrıntılı olarak incelenmektedir. Bu nicel ve nitel verileri inceleyerek ortaya koyduğumuz ampirik manzarayı sonuç kısmından önce Bourdieucü bir kuramsal perspektiften değerlendirdiğimiz bir tartışma da yürütmekteyiz.

2. Niceliksel Bulguların Ortaya Koyulması ve Yorumlanması

2.1. Yerel Seçimlerde Parti Değişirme Olgusunun Türkiye Genelindeki Görünümü

YSK'nın sağladığı niceliksel verilere göre 2009 yerel seçimlerinde ilçe belediye başkanlığına aday olan toplam 6.851 kişinin 1.071'i 2014 yerel seçimlerinde tekrar aday olmuştur. Bu 1.071 adayın 257'si 2009 senesinde seçime girdikleri partileri ya da bağımsız konumu terk ederek tekrar aday olmuşlardır. Dolayısıyla 2009-2014 döneminde yeniden aday gösterilenlerin neredeyse %24'ü parti değiştiren yerel seçkinlerden oluşmaktadır. Tüm adayların ise neredeyse %4'ü parti değiştiren yerel seçkinlerden oluşmaktadır. 2014 seçimlerinde ise ilçe belediye başkanlığı için aday gösterilen 7.479 kişinin 1.032'si 2019 yerel seçimlerinde tekrar aday olmuştur. Bu 1.032 kişinin 233'ü 2019 seçimlerinde farklı bir partiden aday olmuştur. Dolayısıyla bu seçimde yeniden aday olan yerel seçkinlerin de, sayı biraz daha düşük olmakla birlikte, yine %23'ü parti değiştiren adaylardan oluşmaktadır. Bu seçimdeki tüm adayların ise yine %4'ü parti değiştirmiştir.

Tablo 1. Yerel seçimlerde parti değiştirme olgusunun genel görünümüne ilişkin temel oranlar

	2009-2014 dönemi	2014-2019 dönemi
Parti değiştiren adayların tüm adaylara oranı	257/7479 %4*	233/6276 %4
Parti değiştirerek kazanan adayların tüm parti değiştiren adaylara oranı	81/257 %30	57/233 %25
Parti değiştirerek kazanan belediye başkanlarının parti değiştirerek kazanan tüm adaylar içindeki oranı	46/81 %57	26/57 %45
Parti değiştirerek AKP'ye gelen adayların AKP'nin tüm adaylarına oranı	87/970 %9	32/878 %4
Parti değiştirerek AKP'ye geçen adaylar içinde kazananların oranı	56/87 %65	20/32 %63
Parti değiştirerek CHP'ye gelen adayların CHP'nin tüm adaylarına oranı	35/918 %4	12/661 %2
Parti değiştirerek CHP'ye geçen adaylar içinde kazananların oranı	8/35 %23	2/12 %17

*Okuma kolaylığı bakımından küsurat içeren oranlar yukarıya yuvarlanmıştır.

2.1.1. AKP ve CHP'de Yeniden Adaylık Oranları ve Yeniden Adaylıklarda Belediye Başkanlığının Rolü

YSK'nın 2009, 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde ilçe belediye başkanlıkları için sağladığı kesin aday ve sonuç listeleri incelendiğinde dikkat çeken eğilimlerden ilki araştırma kapsamında odaklandığımız iki partinin de önemli sayıda adayı tekrar aday göstermesidir. 2009 yılında AKP, gösterdiği 957 adayın 318'ini, CHP ise gösterdiği 850 adayın 150'sini 2014 yılında yeniden aday göstermiştir. 2014 yılında AKP gösterdiği 970 adayın 300'ünü, CHP ise 918 adayın 132'sini 2019'da tekrar aday göstermiştir. Bu verilerin karşılaştırılmasından çıkan sonuçlar arasındaki dikkat çekici bulgulardan ilki iki partinin de hem 2009-2014 hem de 2014-2019 dönemi için yeniden aday gösterdiği kişilerin büyük çoğunluğunun mevcut belediye başkanı olmasıdır.

AKP'nin 2014 yılında yeniden aday gösterdiği 318 kişinin 282'si belediye başkanıdır ve AKP'nin 2014 yılında kazandığı belediye başkanlıkları için yarıymış olan adayların 193'ü seçime belediye başkanı olarak girmişlerdir. 2014-2019 dönemine baktığımızda ise AKP'nin yeniden aday gösterdiği 300 kişiden 273'ünün seçime belediye başkanı olarak girdiği ve bunlardan da 193'ünün seçimi kazandığı görülmektedir. Aynı dönemler için CHP'nin 2009 yılında aday olanlardan tekrar aday gösterdiği 150 kişinin 123'ü belediye başkanıdır. Bu adayların ise 56'sı 2014 seçimlerinde yeniden seçilmişlerdir. 2014-2019 dönemi için ise CHP'nin yeniden aday gösterdiği 132 kişinin 98'i belediye başkanıdır ve bunların da 53'ü seçimi kazanmıştır. Yani 2014 seçimlerinde AKP'nin kazandığı toplam 589 ilçe belediyesinin 193'ünü kazanan adaylar halihazırda AKP'den belediye başkanı olan siyasetçilerdir; CHP'de ise aynı seçimde kazanılan 165 belediyeye başkan olan 56 kişi halihazırda CHP'li belediye başkanlarıdır. 2014-2019 dönemi için bu oranlar AKP'de 193/540 (2019'daki tüm AKP belediyeleri) ve CHP'de 53/191 (2019'daki tüm CHP belediyeleri). Dolayısıyla hem AKP'nin hem de CHP'nin sahip olduğu belediyelerde başkanın yeniden seçilmesi ihtimali %30 civarlarındadır. Bu durum –iyi bir belediyeçilik performansı ile birleşen – belediye başkanlığı

konumunun yerel seçimlerde belediye başkanları için beraberinde getirdiği büyük ayrıcalıkların bir göstergesidir ve parti değişirme vakalarında hesaba katılması gereken bir değişken olarak yorumlanmalıdır.

2.1.2. AKP ve CHP Etrafında Gerçekleşen Parti Değişirme Hareketliliği

Bu verilerin incelenmesinin parti değişirme olgusu bakımından AKP için gösterdiği eğilimlerden ilki sistemin egemen partisi olmasına rağmen 2009’da AKP’den aday gösterilen siyasetçilerden 44’ünün ayrılarak 2014 yılında başka bir partiden ya da bağımsız aday olmalarıdır. 2019 yılında ise daha önceki seçimlerde AKP’den aday olan 50 kişi başka partilerden ya da bağımsız aday olmuşlardır. CHP’de ise durum şöyledir: 2009 yılında CHP listelerinden aday gösterilmiş 26 kişi 2014 yılında başka partilerden ya da bağımsız aday olmuşlardır. 2019 yılında ise 2014 yılının CHP ilçe belediye başkanı adayı olan 31 adayın başka partilerden aday olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, 900 civarında AKP ilçe belediye başkanı adayının 50 kadarı, yani yaklaşık %5’i, incelenen iki dönemde de (yani 2009-2014 ve 2014-2019 dönemlerinde) parti değiştirmiştir. Aynı oran CHP için ise %3,5 civarındadır. Biz bu oranları, partilerin Türkiye siyasetindeki belirleyiciliğine karşın, aday ve şahıs merkezli stratejilerin belirli bağlamlarda yereldeki önemini teyit eden bir bulgu olarak görüyoruz. Bu oranlar çok yüksek olmamakla birlikte, cari kuramsal literatürün de işaret ettiği gibi, programatik yönü güçlü ve kurumsallaşmış bir parti sisteminde bu oranların çok daha düşük olması beklenirdi.⁷

Türkiye’de yerel seçimlerde parti değişirme olgusu ile ilgili toplu veriye partiler etrafında daha yakından bakmaya devam ettiğimizde 2009 seçimlerinde başka partilerden ya da bağımsız aday olmuş 87 kişinin, yani toplam AKP adaylarının %9’unun, 2014 yılında AKP listelerinden aday gösterildiği görülmektedir. Bu dönemde başka partilerden CHP’ye yönelen kişi sayısı 35 olmuştur. Yani partinin 2014’te gösterdiği ilçe belediye başkanlığı adaylarının neredeyse %4’ü başka partilerden gelmişlerdir. Yani CHP’ye yönelim AKP’ye yönelimden çok daha azdır. 2014-2019 dönemi itibariyle diğer partilerden AKP ve CHP’ye yönelişe baktığımızda ise durum şöyledir: 32 kişi AKP’ye yönelerek partinin toplam aday sayısının %4’ünü teşkil ederken 12 kişi 2014 yılında aday gösterildikleri partiden ya da bağımsız adaylık konumundan ayrılarak CHP’ye yönelmişlerdir. Bu dönemde parti değiştirenler CHP’nin toplam aday sayısının %2’sini teşkil etmişlerdir. 2019 yılında AKP’ye ve CHP’ye yönelim oranlarında gerçekleşen bu düşüşün bu yerel seçimlerdeki ittifak gerçeğiyle yakından ilgili olduğu düşünülebilir.

2009-2014 ve 2014-2019 dönemlerinde AKP ve CHP etrafında gelişen parti değişirme vakalarının sonuçlarına baktığımızda ise parti değişirme stratejisinin özellikle bu iki büyük partiden ayrılan adaylar için çok da büyük bir avantaj teşkil etmediği görülmektedir. 2009-2014 döneminde AKP’den ayrıldığını belirttiğimiz 44 adayın yalnızca 5’i seçimleri kazanabilmiştir ve bu kişilerin ikisi bu dönemde belediye başkanıdır. Yani AKP’den ayrılmak bu dönemde ancak

7 Hott ve Sakurai’nin (2020, s. 2) aktardığı veriye bakılacak olursa Amerikan Temsilciler Meclisi’nde 1789 ve 1984 yılları arasındaki 195 yılda parti değiştiren siyasetçilerin toplam sayısı yalnızca 165’tir.

3 kişi için mevcut durumundan daha iyi bir konum sağlamıştır. Aynı dönem için CHP'ye baktığımızda ise yine benzer bir tablo görülmektedir. CHP'den ayrılan 26 adayın yalnızca 5'i seçimleri kazanabilmiştir ve bunların 3'ü 2014 seçimlerine girdiklerinde halihazırda belediye başkanı olmanın sağladığı avantajları kullanmaktadırlar. Her iki dönemde de sistemin büyük partilerinden ayrılan adayların çoğunlukla başarılı olamadığı görülmektedir.

2014'te daha önceki seçimde bir başka partinin adayı iken AKP'ye yönelen kişilerin toplamı 87'dir ve bunların 48'i 2009 yerel seçimlerinde belediye başkanı seçilmiştir. Bu dönemde parti değiştirerek AKP'ye yönelmenin kazançlı bir strateji olduğunu gösterecek şekilde bu 87 kişinin 56'sı 2014 seçimlerinde belediye başkanlığını kazanmıştır. Aynı dönemde toplam 35 kişinin CHP'ye yöneldiği görülmektedir ve bu kişilerden ancak 8'i belediye başkanlığını kazanabilmiştir. Bu 8 kişinin de 2009 seçimlerinde başkan seçildikleri belirtilmelidir. Dolayısıyla 2009-2014 döneminde parti değiştirerek CHP'ye geçmek kazançlı bir strateji olarak değerlendirilemez. Zira bu dönemde CHP'ye geçen 14 belediye başkanından 6'sı seçimi kaybetmiş ve halihazırda belediye başkanlığı gibi simgesel, toplumsal ve ekonomik kaynaklar sağlamayacak bir pozisyondan gelen 21 adayın da hiçbiri bu dönemde CHP'ye geçerek başarılı olamamışlardır. Diğer partilerden ve bağımsız konumlardan gelen adayların 2014-2019 dönemindeki parti değiştirme stratejilerinin yarattığı sonuçlara baktığımızda ise manzara şöyledir: AKP'ye yönelen 32 adayın 20'si, CHP'ye yönelen 12 adayın ise yalnızca 2'si seçimi kazanmıştır.

Genel olarak, hem 2009-2014 hem de 2014-2019 dönemi için parti değiştirerek seçimi kazanmayı başaran adayların büyük bir çoğunluğunun AKP'ye geçerek bunu başardığı toplu veriler incelendiğinde görülmektedir. 2014 seçimlerinde parti değiştiren 257 kişinin 81'i başarılı olmuştur ve bu kişilerin 56'sı AKP'den aday gösterilmiştir. 2019 seçimlerinde ise parti değiştiren 233 adaydan 57 kişi belediye başkanı seçilebilmiştir ve bunların 20'si AKP'den aday olmuştur. Yani 2014 seçimlerinde parti değiştiren tüm adayların yalnızca %30 kadarı başarılıdır. Bu oran 2019 seçimleri için ise %25 civarındadır. Bu bulgular bize bir yandan parti değiştirme stratejisinin bireysel adaylar bakımından çoğu zaman başarılı bir hamle olamadığını gösterdiği gibi bir hegemonik parti sisteminde en başarılı parti değiştirme stratejisinin sistemin hegemonik merkezine yönelim olduğunu da göstermektedir.

Burada genel olarak AKP ve CHP etrafında gerçekleşen parti değiştirme davranışını başarılı bir stratejiye dönüştüren faktörleri anlamak için hem bu partilere yönelen hem de bu partilerden ayrılan adayların kişisel konumlarına ilişkin temel bir nitelik olan belediye başkanlığının etkisini ayrıca değerlendirmek istiyoruz. 2009-2014 döneminde AKP'ye geçerek ya da AKP'den ayrılarak seçimi kazanan toplam 61 adayın 35'i seçime belediye başkanı olarak girmişlerdir. Aynı dönemde, CHP'den ayrılarak ya da CHP'ye yönelerek seçimi kazanan toplam aday sayısı 13'tür ve şaşırtıcı olmayan bir şekilde bu adayların 11'i 2014 seçimlerine belediye başkanı olarak girmişlerdir. 2014-2019 dönemi için büyük merkez partiler etrafındaki parti değiştirme hareketliliğinin sonuçlarına baktığımızda ise AKP'den ayrılan ya da AKP'ye yönelen toplam 82 adaydan 59'unun seçimleri kazandığı görülmektedir. Bu adayların ise 22'sinin 2019 seçimlerine belediye başkanı olarak girdiğini görmekteyiz. Aynı oranlar için CHP'ye baktığımızda ise CHP'den ayrılarak ya da

CHP'ye yönelerek seçimlere giren 43 kişinin yalnızca 5'inin başarılı olduğunu görmekteyiz ve bu beş kişinin 3'ü de 2019 seçimlerine belediye başkanı olarak girmiştir.

Genel olarak bakıldığında her iki dönemde de parti değiştirerek seçimi kazanan adayların önemli bir bölümü belediye başkanıdır. 2014 seçimlerinde parti değiştirerek kazanan 81 adayın 46'sı, 2019'da ise 57 adayın 26'sı seçime belediye başkanı olarak girmişlerdir. Bu bulgu, yani AKP ve CHP etrafında parti değiştirerek kazanan adayların çoğunun belediye başkanı olması, her şeyden önce Türkiye'de –şüphesiz iyi bir belediye başkanlığı performansı ile de birleşen – belediye başkanlığı konumunun ve bunun yarattığı kaynakların yerel seçim mücadelelerinde sağladığı büyük imkânlarla işaret etmektedir.

Ancak yine de bu iki parti etrafında gerçekleşen başarılı parti değiştirme vakalarında daha çok belediye başkanının CHP etrafındaki değişiklikler içinde olmasını kayda değer bulmaktayız. Dolayısıyla bu bulgu, bir taraftan da, AKP ve CHP arasında bulunan bir örgütsel kapasite farklılığına da işaret etmektedir. AKP yalnızca hegemonik bir parti sisteminde sunduğu merkezi kaynak ve imkânlar ile değil kendi teşkilatlarının daha üstün örgütsel kapasitesi (üye sayısı, çeperlere nüfuz etme kapasitesi vb.) (Baykan, 2018) ile de parti değiştiren adaylar ve belediye başkanları için daha çekici bir parti olmuştur. Zira AKP'nin CHP ile kıyaslandığında daha büyük bir örgütsel etki yarattığına işaret eden bulgu yalnızca AKP etrafındaki parti değiştirme vakalarında kazanan adayların belediye başkanı olma oranının CHP'den daha düşük olması değil AKP'ye yönelen sıradan adayların partinin sunduğu imkânlarla seçim kazanmalarının da daha büyük bir olasılık olmasıdır. 2009-2014 döneminde 2009 yılında başka partilerden aday olan ve başkanlık konumları olmadan AKP'ye geçen 39 kişiden 23'ü seçimi kazanmıştır. Bu dönemde CHP'ye geçen başkanlık konumu olmayan 21 adayın ise hiçbiri seçimi kazanamamıştır. 2014-2019 dönemine bakıldığında ise manzara şu şekildedir: 2019'da AKP'ye geçen ve 2014 yılında başka partilerden aday olan ve başkanlık konumları olmayan 14 kişinin 6'sı seçimleri kazanırken aynı dönemde CHP'ye geçen ve başkanlık konumları olmayan 8 kişinin yalnızca 1'i seçimi kazanabilmiştir.

Bu iki dönemde AKP ve CHP etrafındaki parti değiştirme hareketliliğinin doğurdukları sonuçlar açısından adayların geldikleri ve yönedikleri partilerin kimliklerinin de önemli bir değişken olabileceğini düşünmekteyiz. Toplu verilerin incelenmesi hem sağdan hem de soldan sistemin hegemonik partisi olan AKP'ye yöneliş olduğunu göstermektedir. Ancak AKP'den ayrılarak sol gelenekten bir partiye yönelmek çok nadir görülen bir hamledir. Aynı dinamik bakımından CHP'ye baktığımızda belirli yerel bağlamlarda CHP'den sağ geleneğe ve özellikle de sağdaki hegemonik merkeze yönelmek parti değiştirmeyi adaylar için başarılı bir stratejik hamle kılmaktadır. Yani CHP etrafında, başta oluşabilecek beklentinin aksine ve AKP etrafındaki parti değiştirme hareketliliğinden farklı olarak hem sol gelenek içinde hem de sağ geleneğe doğru bir hareket görmek mümkündür ve sol gelenek içindeki hareketin adaylara özel bir avantaj sağlamadığı görülmektedir.

Bu niceliksel veriler yerel siyasette parti değiştiren adayların belirli ideolojik ve simgesel sınırlar dahilinde (gelenek içinde hareket etmeye çoğu zaman özen göstermek gibi) son derece pragmatik yönelimler içinde olduğunu ve parti değiştirirken seçmen tabanını genişletecek hamleler yapmaya özen gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ancak yerel siyasette parti değiştiren adaylar eğer belediye başkanıysa sistemin daha zayıf olan partisine –ya da bağımsız adaylığa – dahi yöneldiklerinde belediye başkanlığının yarattığı ekonomik, toplumsal ve simgesel sermayeye dayanarak başarılı olabilmektedirler. Belediye başkanlığına sahip olunmadığı ve de hegemonik partiden küçük partiye ya da bağımsız adaylığa yönelimin olduğu bazı durumlarda da parti değiştiren bazı adayların başarılı oldukları gözlemlenmektedir. Bu başarıyı mümkün kılan etkenlerden biri de siyaset yapılan yerel bağlamın siyasetin şahsileşmesine uygun küçüklükte ve yüz yüze ilişkilerin güçlü olduğu bir bağlam olmasıdır. Buna ek olarak, bu tip vakalarda adayların seçimleri doğrudan ilgilendiren stratejik pratikleri de (siyasal seçkinler ve seçmenler arasındaki bağların inşası, belediyeçilik performansı, sıcak, ulaşılabilir siyasetçi imgesi vb.) son derece tayin edici olmaktadır.

Aşağıda niteliksel analiz kısmında bu noktaya kadar niceliksel veriler ışığında tespit ettiğimiz genel örüntülerden sapmasına rağmen başarı elde eden (ya da bu örüntülere uymasına rağmen başarısız olan) bazı parti değiştirme vakalarını daha yakından incelemekteyiz. Bu vakalar parti değiştirmeyi yerel siyasal seçkinler için başarılı ya da başarısız bir tercih yapan bağlamsal koşullar ve adayların kişisel kapasiteleri ile ilgili önemli bilgiler içermektedir.

3. Parti Değiştiren Yerel Siyasetçilere Yakından ve Niteliksel Bir Bakış

Makalenin bu kısmında, bu noktaya kadar niceliksel verileri inceleyerek saptadığımız genel örüntülerden sapan bazı vakaları yerel seçimlerde parti değiştirme olgusunu teşvik eden koşulları ve doğurduğu önemli sonuçların arkasındaki nedensellik mekanizmalarını daha iyi anlamak adına çözümlenmektedir. Burada yakından incelediğimiz adayları seçerken bu noktaya kadar aday değiştirme ile ilgili niceliksel verilere dayanan temel bulguların sonucunda oluşturduğumuz iki güçlü dinamiğin/örüntünün dışında kalan örnekler odaklandık. Zira a) küçük bir partiden (ya da bağımsız bir konumdan) gelenek içindeki büyük bir partiye – ve özellikle de sistemin merkezindeki hegemonik bir parti olan AKP'ye – geçerek başkanlığı kazanmak ya da korumak ve b) büyük bir partiden küçük bir partiye (ya da bağımsız adaylığa) geçerek başkanlığı kaybetmek, yukarıdaki niteliksel analizin de işaret ettiği gibi, parti değiştirme olgusu bakımından yaygın bir durumdur ve siyasal sistemin genel yapısının ürettiği bir sonuç olarak görülmelidir.

İncelenen her iki dönemde parti değiştirmiş olan toplam 490 adayın içinde bu tip örüntüden sapma gösteren sonuçların doğduğu vaka sayısı toplam 110'dur. Aşağıda bu 110 vakanın genel örüntüden en büyük sapma gösterdiğini düşündüğümüz dört temsili örneğine eğilmekteyiz. Bu örneklerin incelenmesi aday değiştirme olgusunu etkileyen genel bağlamı olduğu kadar bu olguyu etkileyen yerel bağlamları ve parti değiştiren yerel adayları (ve onlara meydan okuyan

şahıslar ve partileri) ve yerel ilişkilerin etkisini kavramamıza yardımcı olacaktır. Bu niteliksel kısım ile birlikte Türkiye'de yerel seçimlerde parti değişirme olgusuna dair hem ulusal düzeydeki yapısal hem de yerel düzeydeki yapısal ve stratejik etkileri de kavrayışımıza dahil edebilecek olan ve olumsal dinamikleri de çözümlemeye dahil eden daha bütüncül bir resme ulaşmayı amaçlamaktayız.

3.1. İktidarın Korunmasına Hizmet Eden Bir Strateji Olarak Parti Değişirme: Başkanlığın Korunması

Haluk Cömertoğlu: AKP'den CHP'ye yönelen bir aday

Haluk Cömertoğlu, AKP'den iki dönem Malatya'nın Arapgir ilçesinin belediye başkanlığını yaptıktan sonra, yerel basında çıkan haberlere göre,⁸ AKP'nin MYK üyelerinden olan Öznur Çalık'ın müdahalesi ile üçüncü dönemde aday gösterilmemiştir.⁹ 2019 seçimlerinde CHP'ye geçerek tekrar başkan seçilen Cömertoğlu yerel seçimden önceki süreçte partiyi değil şahsı öne çıkarmaya çalışan bir söylemsel strateji izlemiştir ve yerel yönetimler düzeyinde parti değiştirmeyi meşrulaştırmaya çalışmıştır: "Parti değiştirdik, dinimizi değiştirmedik".¹⁰ Cömertoğlu seçimlerden sonra yerel seçimlerde şahısların ne kadar önemli olduğunu tekrar vurgulamıştır.¹¹ Cömertoğlu, 8.500 civarında seçmeni bulunan, yüz yüze ilişkilerin etkili olabileceği küçük bir ilçede bu stratejik hamleyi yapmıştır. Arapgir'in Büyükşehir yasasından önce¹² 3.500 civarında seçmenin olduğu çok daha küçük bir seçim bölgesi olduğu ve bunun da şahısları ön plana çıkaran "cemaat" (Tönnies, 2019) ilişkilerini halihazırda güçlendirmiş olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Başkanlık dönemi boyunca iyi bir yönetsel performans sergilediği yerel basında sıklıkla vurgulanan¹³ Cömertoğlu, bu olumlu imajın katkısı ile hem AKP'den hatırı sayılır bir seçmenin hem de CHP'ye destek veren kesimlerin oyunu alabilmiştir. Bu örnekte parti değiştirmeyi yerel seçimlerde kazançlı bir stratejik hamle kılan durumun hem ilçenin şahıs eksenli siyaseti mümkün kılan nüfus azlığı hem de parti değiştiren adayın bireysel kapasitesi olduğu vurgulanmalıdır. Kayda değer bir kültürel ve sosyal sermaye bileşimine sahip olmayan Cömertoğlu (örneğin bölgenin nüfuzlu bir ailesinden gelmemektedir ya da ilçede temayüz etmesini sağlayacak ayırt edici bir eğitim geçmiş)

8 <https://www.youtube.com/watch?v=eidSEZbYuLA>, erişim: 11.11.2019.

9 Bölgeyi bilen bir sosyal bilimci ile görüşme: Saat ve tarih: 14:00-14:45, 24.2.2020. Cömertoğlu'nun adaylık sürecinde yaşadıklarına dair kişisel değerlendirmeleri için bkz. <https://malatyacadde.com/parti-degistirdik-dinimizi-degistirmedik/43722/>, erişim: 11.11.2019.

10 <https://malatyacadde.com/parti-degistirdik-dinimizi-degisti-rmedik/43722/>, erişim: 11.11.2019.

11 Ibid.

12 Burada 6360 sayılı "On dört ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi yedi ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelelerde değişiklik yapılmasına dair kanun"a kısaca değinmek gerekmektedir. 2014'te yürürlüğe giren yeni sistemle büyükşehirlerin tamamında il özel idareleri kapatılmış, ilçe belediyeleri büyükşehir ilçe belediyelerine dönüştürülmüş, belde belediyeleri kapatılmış ve köyler mahalleler haline getirilmiştir. İlçelerin görev alanı ilçe mülki sınıрыyla, büyükşehir belediyelerinininki ise il mülki sınıрыyla eşitlenmiştir. Bu kapsamda, önceki sistemde belediyelerin görev alanlarının kırsal alanları kapsamaması nedeniyle seçmen sayılarının azlığı dikkat çekicidir. Ancak kırsal kesimde yaşayan vatandaşların da yeni büyükşehir sistemiyle büyükşehir ilçe belediyeleri için oy kullanmaya başlamaları bu bağlamda göz önünde bulundurulmalıdır. Malatya/Arapgir ilçesi örneğinde seçmen sayısının 3.500 civarında iken 2014 seçimleriyle beraber 8.500 civarına yükselmesinin nedeni budur.

13 <https://www.youtube.com/watch?v=eidSEZbYuLA>, erişim: 20.11.2020.

bulunmamaktadır) belediye başkanlığı döneminde sergilediği performans ile belirli bir simgesel (ve belki de ekonomik) sermaye yaratmayı başarmıştır.

Yine de Cömertoğlu seçime bağımsız aday olarak girmektense AKP'den CHP'ye geçmek gibi riskli bir manevrayı yapmak zorunda hissetmiştir. Zira ilçenin seçim aritmetiğine bakıldığında açık bir şekilde kendisinin bağımsız aday olarak girmesi halinde kazanamayacağı görülmektedir. Diğer taraftan CHP'nin de Cömertoğlu'nun bağımsız adaylığı durumunda ilçe belediye başkanlığını kazanabilme olasılığı görülmemektedir. Bu aritmetik dengeler, Millî Görüş mazisine de sahip eski bir AKP belediye başkanı olan Cömertoğlu'nu ve CHP'yi birbirine muhtaç kılmış ve bu denli istisnai bir işbirliğine yöneltmiştir. Türkiye siyasetinin genel dinamikleri çerçevesinde özel olarak yorumlanması gerektiğini düşündüğümüz bu duruma, yani Cömertoğlu'nun –ve diğer birçok parti değiştiren adayın – seçime bağımsız girmektense bir partiye yönelmesi tercihine, aşağıda yeniden temas edeceğiz. Ancak bu noktada Cömertoğlu'nun bu denli istisnai bir stratejik manevraya yönelmesinin partilerin Türkiye siyaseti üzerindeki belirleyici etkisini teyit ettiğini belirtmekle yetinelim.

Mehmet Siyam Kesimoğlu: Cumhur ve Millet ittifaklarına karşı bağımsız bir aday

Mehmet Siyam Kesimoğlu 2014-2019 döneminde Kırklareli'de belediye başkanlığı yapmış CHP'li bir siyasetçidir. Kesimoğlu 1984 yılı Mülkiye mezunlarındandır.¹⁴ Kendi anlatısına göre mezuniyet sonrası kaymakamlık listesinden ismi çıkarıldığı için siyasete atılmaya karar vermiştir. Kısa bir dönem özel sektör yöneticiliği yaptıktan sonra SHP'li Turizm Bakanı İrfan Gürpınar'ın danışmanlığına getirilmiştir. O dönemde Kesimoğlu, Kırklareli CHP seçmeni arasında bakanlık olanaklarını kullanarak klientalistik ağlar yaratmıştır. Kırklareli milletvekili olan Gürpınar'ın 1999'da milletvekilliği adaylığına başvurmaması sonucu Kesimoğlu delege ön seçimlerinde (ya da kanunda belirtildiği şekliyle “aday yoklaması”nda) üçüncü sıraya yerleşerek CHP'den milletvekili adayı gösterilmiştir. 2002'ye gelindiğinde Kesimoğlu delege düzeyinde CHP'nin yerel örgütü ile ilişkilerini sürdürerek aday yoklamasında birinci sıradan seçime girip milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde parti içi muhalefete yaklaşan Kesimoğlu 2007 seçimlerinde genel merkez tarafından aday belirleme yöntemi merkez yoklamasına çevrilerek aday gösterilmemiştir. Bu dönemde de yerel parti örgütü ile sıkı ilişkilerini devam ettiren Kesimoğlu 2011'de yapılan aday yoklamasında listenin birinci sırasına yerleşerek tekrar milletvekili seçilmiştir. Kesimoğlu'nun bu dönem içinde geliştirdiği simgesel ve sosyal sermayelere ek olarak ailesinden kaynaklanan hatırı sayılır bir ekonomik sermayesi olduğu da vurgulanmalıdır.

Kesimoğlu milletvekili iken yerel parti örgütü üyeleri ile olan ilişkisinin zayıflamasından ötürü tüm üyelerin milletvekili adaylarını belirlediği ön seçim yöntemiyle tekrar milletvekili seçilemeyeceği

¹⁴ Bu kısımdaki bilgiler Kocağa'nın (2019) farklı bir sorunsala dayanan doktora tezi kapsamında yürüttüğü saha araştırmasında elde ettiği bilgilere dayanmaktadır. Kocağa'nın doktora tezi Kesimoğlu'nun bağımsız adaylığı ve başkan seçilmesine odaklanmaktadır. Ancak bu çalışmada da Kesimoğlu'nun bağımsız belediye başkanlığına ve CHP'den aday gösterilmesine dair bilgiler-yorumlar büyük ölçüde yürüttüğü bu doktora çalışmasından kaynaklanmaktadır. Yürütülen saha araştırmasının içeriğine ve kapsamına dair daha derinlikli bilgiler için bahsi geçen çalışmaya bakılabilir.

düşüncesiyle genel merkezdeki ilişkilerini kullanarak kendisini Kırklareli belediye başkanı aday olarak göstermeyi başarmıştır. Kesimoğlu belediye başkanlığı yaptığı dönemde özellikle adaylık sürecinde yaşananlar dolayısıyla CHP genel merkezi ile ters düşmüştür. 2019’da CHP’den aday gösterilemeyeceğini düşünen Kesimoğlu bu sefer de Muharrem İnce’nin başını çektiği parti içi muhalefetten yana saf tutmuştur. Bu durum genel merkez ile ilişkilerini daha da zorlaştırmıştır. Bu yerel seçimlerde CHP’den aday gösterilmeyen Kesimoğlu merkez ilçe düzeyinde anketler yaptırarak olası bir bağımsız adaylık durumunun başarılı bir strateji olacağını öngörmüştür. 2019 seçimlerine CHP’li bir belediye başkanı iken partiden ayrılıp bağımsız olarak giren Kesimoğlu Kırklareli belediye başkanlığını kazanmıştır. Kesimoğlu’nun 2019’da bağımsız belediye başkanı seçilmesi bu seçimde hem Cumhur hem de Millet ittifakına karşı yarışıyor olması gerçeği ışığında değerlendirildiğinde daha da yakından bakılması gereken bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktaya kadar –ve bundan sonraki kısımda da – incelediğimiz birçok yerel bağlamdan daha büyük bir nüfusa sahip olan, ancak yine de yüz yüze ilişkileri egemen kılacak kadar küçük bir seçim bölgesi teşkil eden ve son birkaç on yıldır CHP’nin egemen olduğu Kırklareli il merkezinde bu tip riskli bir manevranın başarılı olmasını sağlayan birçok etken mevcuttur. Bunlardan ilki CHP’nin gösterdiği adayın Kırklareli’de geniş kesimler nezdindeki olumsuz imajı ve daha önceki belediye başkanlığı ve milletvekilliği adaylık süreçlerinde başarısız olmasıdır. CHP’nin ilk etapta böyle bir adaya yönelmesini sağlayan etkenlerin başında bu adayın sahip olduğu uzun örgüt mazisi ve yerel parti örgütü içinde adaya yönelik, adayın yaşıyla da mütenasip, dirençli ve hatırı sayılır bir desteğin varlığı gelmektedir. Kesimoğlu’nun kazanmasını sağlayan pozitif etkenlerin başında ise, yukarıda işaret ettiğimiz kültürel, sosyal ve ekonomik sermayeye ek olarak, 2014-2019 yılları arasında yürüttüğü belediye başkanlığı sürecinde oluşturduğu simgesel sermaye gelmektedir. Kesimoğlu belediye başkanlığı döneminde Kırklareli’de uzun yıllardır konuşulan kapalı pazar yeri, kapalı katlı otopark ve içme suyunun kirliliği sorunlarını çözerek kayda değer bir prestij elde etmiştir. Çok farklı mezhepsel, yöresel ve ideolojik grupları temel olarak belediye kaynaklarına ve kendi ekonomik sermayesine dayanan klientalistik stratejiler ile destekleyerek de konumunu kuvvetlendirmiştir. Kesimoğlu’nun seçmen ile kurduğu ilişkinin son derece sıcak ve ulaşılabilir olduğu ve bu yönüyle yerel siyasete uyarlanmış bir tür popülizmi (Ostiguy, 2017) de siyasal tarzının bir parçası haline getirdiği vurgulanmalıdır. Son olarak Kesimoğlu’nun Kırklareli’de hem CHP-İYİ Parti ittifakını hem de AKP-MHP ittifakını son derece çekişmeli bir seçimde geride bırakmasını sağlayan etkenlerden birinin de belirli bir örgütsel beceri (kampanya yürütmek, seçmenleri mobilize etmek, sandıklara hâkim olmak vb. gibi) olduğu belirtilmelidir. Kesimoğlu vakası, her halükârda ve hala “parti siyaseti” olan Türkiye siyasetinin şartları altında bir adayın bağımsız olarak başarılı olabilmesi için bir araya gelmesi gereken oldukça istisnai koşullara da işaret etmektedir. Kesimoğlu vakasında, bağımsız adaylığı başarılı kılan bir durumun oluşabilmesi için, yalnızca başkanlık gibi bir simgesel sermaye kaynağı değil, adayın bütün kişisel sermaye kompozisyonu (kültürel, ekonomik vb.) ve siyasal zekâsı ve pratiği (popülist iletişim performansı ve örgütleme becerisi) ve yerel siyasal alana ilişkin oldukça istisnai dinamiklerin (ittifak adaylarının, temel olarak yetersizliğinden kaynaklanan, “aradan sıyrılma” imkânı) bir araya gelmesi gerektiği de görülmektedir.

3.2. Kazandıran Bir Strateji Olarak Parti Değişirme: Başkanlığın Kazanılması

İbrahim Öztürk: AKP'den SP'ye yönelen bir aday

2004-2009 döneminde AKP'den Adıyaman'ın Besni ilçesinin belediye başkanlığını yapan ve AKP adayı olarak girdiği 2009 yerel seçimini kaybeden İbrahim Öztürk 2014 yerel seçimlerinde ise SP'ye geçerek başkan seçilmiştir. Öztürk hem ayrıldığı parti olan AKP'nin hem de 2014 seçimlerinde tekrar aday gösterilmiş belediye başkanının partisi olan CHP'nin seçmeninden hatırı sayılır miktarda oy alarak SP'nin 2009 yılında aldığı 167 oyu 2014'te 6.401'e yükseltmiştir. Öztürk AKP içindeki çekişmeden dolayı belediye başkanlığına aday gösterilmemiştir ve bunun üzerine SP'den aday olmaya yönelmiştir. Yerel basına yansıyan bilgilere göre Öztürk'ün adaylığı Adıyaman AKP Milletvekili Mehmet Erdoğan tarafından engellenmiştir.¹⁵ 21.842 kayıtlı seçmeni olan Besni bu noktaya kadar incelediğimiz örneklere benzer bir şekilde, yüz yüze ilişkilerin etkili olabileceği bir yerel siyaset alanı olarak değerlendirilebilir.

Öztürk 2014'te tekrar seçilene kadar CHP'den belediye başkanlığı yapmış olan Fahri Serter'in yönetsel bakımdan çok da kötü bir performans sergilememesine rağmen başkanlığı döneminde halkla yeteri kadar sıcak ilişkiler kuramadığı ve belediyede de sıklıkla bulunmadığı için ulaşılabilir bir yerel siyasal aktör olarak görülmediği belirtilmiştir.¹⁶ CHP adayını başarısız kılan bir diğer etken ise daha önceki başarısız adaylık deneyimlerinde (Serter, daha önce DYP'den de aday olmuştur) seçmene birçok (iş bulma, yardım vb. gibi) vaatlerde bulunması ve başkanlığı döneminde bu sözleri yerine getirememiş olmasıdır. Buna karşılık, Öztürk'ün seçilemediği dönemde “kapı kapı gezdiği” ve seçmenlere birçok vaatlerde bulunduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Öztürk'ün, yukarıda incelediğimiz Kesimoğlu vakasına benzer şekilde, yerel düzeyde güçlü bir popülist iletişim biçimini benimsediği anlaşılmaktadır. Partinin oy artışının da gösterdiği gibi, SP'nin Besni'de bir varlığı bulunmamaktadır ve Öztürk'ün bağımsız değil de bu partiden aday olması oy pusulasında seçmenin işini kolaylaştırmak için başvuru bir yöntem olarak değerlendirilmiştir.¹⁷ Yine de, Öztürk'ün SP'ye yönelmesi kendi Milli Görüş kökeni göz önünde bulundurulduğunda tutarlı bir manevra olarak değerlendirilmelidir.

15 “Adaylığım Adıyaman Milletvekili Mehmet Erdoğan tarafından engellendi” diyen Öztürk'ün sürece dair detaylı açıklamaları için bkz. <http://www.besniekspres.com/haber/ozturk-tugsuz-alkan-birlesti-resit-alkan-cati-aday-1859.html>, erişim: 24.2.2020.

16 Bu kısımdaki bilgileri Besni'den bir yerel basın mensubu ile yaptığımız telefon mülakatından edindik. Saat ve tarih: 13:30-13:50, 17.2.2020.

17 Bu durumu teyit eden örnek 2019 yerel seçimlerinde Kırklareli/Merkez'de, Malatya/Akçadağ'da ve Afyonkarahisar/Bolvadin'de yaşanmıştır. Kesimoğlu'nun yaklaşık 1.200 civarında oyu, seçmen hatası sonucu, Kırklareli'de hiçbir varlığı olmayan Bağımsız Türkiye Partisi'ne (BTP) gitmiştir. Bu Kesimoğlu'nu belediye başkanı yapan 112 oy farkının yaklaşık 10 katıdır. Bu tip hatalar bağımsız adayların hesaba katması gereken lojistik tehlikelerdendir. Akçadağ'da seçimleri kazanan bağımsız aday şöyle demektedir: “Benim açık ara farkla önde olduğum zaten belliydi. Birtakım engellerle karşılaştım. Yarışta bir eşitsizlik vardı. Oy pusulasında benim için ayrılan sütunda ‘bağımsız aday’ denmiyordu. Sadece küçük bir kutunun altında ‘Ali Kazgan’ yazıyordu. O da belirli bir yaş kesiminin göremeyeceği şekildeydi! Bu nedenle BTP, ... adayını tanıyan da yoktu; ama 780 oy aldı.” <https://www.malatyatime.com/haber/ak-parti-kaybettiye-demek-bir-sorun-var-65182.html>, erişim: 17.1.2020. Yine de kişisel kapasitesi yüksek adayların seçimlere bağımsız girmektense parti adayı olarak girmesini yalnızca oy pusulası düzenininin bağımsız adaylar için yarattığı riskler ile ilgili bir durum olarak görmekteyiz.

3.3. Kaybettiren Bir Strateji Olarak Parti Değişirme: Başkanlığın Kaybedilmesi

Mehmet Canıbek: AKP'ye geçerek seçimi kaybeden bağımsız bir belediye başkanı

Yalnızca 1.142 seçmenin kayıtlı olduğu Amasya'nın Hamamözü ilçesinde 2009 yılında bağımsız aday olarak girdiği yerel seçimde başkan seçilen Mehmet Canıbek 2014 yılında AKP'ye geçmiş ancak seçimi kazanamamıştır. Bu seçimde Canıbek'in bağımsız olarak kazandığı 2009 senesinde AKP adayı olan Bahattin Destebaş SP'ye geçerek seçimi kazanmıştır. Canıbek'in 2014 yılında seçimi kaybetmesinin nedenlerinden birinin AKP ilçe teşkilatı ile arasında adaylık sürecinde doğmuş olan gerilim olduğu belirtilmiştir.¹⁸ Yoğun bir Çerkez nüfusunun olduğu ilçede bu seçimde bir Çerkez olan Destebaş'ın Çerkez oylarını konsolide etmesi Canıbek ve AKP teşkilatı arasındaki gerilim ile birleşince Canıbek'in kaybetmesiyle sonuçlanmıştır. Ortaokul mezunu eski bir polis olan Canıbek'in yerine gelen Destebaş'ın kültürel, sosyal, ekonomik ve simgesel sermaye kompozisyonu bakımından çok daha avantajlı bir konumda olduğu not edilmelidir. Destebaş, Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunudur ve büyük birkaç işletmede muhasebe müdürü olarak çalışmıştır. Destebaş'ın ilçede kendisine ekonomik bir sermaye sağlayan ve biri de benzinlik olan birkaç işletmesi olduğu belirtilmiştir. Yine çok küçük bir nüfusa sahip olan Hamamözü'nde Destebaş, AKP'den ayrılmasına rağmen, bu kişisel sermaye kompozisyonu Çerkez kimliği ile birleştiğinde Canıbek karşısında, belirgin bir üstünlük kazanmış gibi görünmektedir.

3.4. Genel Örüntüden Sapan Vakalar Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Çalışmanın bu kısmında incelediğimiz genel örüntüden sapan ve farklı sonuçlar doğuran dört parti değişirme vakasının bazı ortak özellikleri olduğuna işaret edilmelidir. Bunlardan ilki bu vakaların gerçekleştiği seçim bölgelerinin hepsinin yüz yüze ilişkilerin ve şahsi kaynaklara dayanan çeşitli klientalistik pratiklerin seçim sonuçlarına etki edebilmesini sağlayacak küçüklükte olmalarıdır. Bu tip bağlamlar, parti değişirme stratejisinin sonuçlarına etki eden ve genel olarak ulusal düzeydeki parti sisteminin eğilimleri dışında kalan yerel siyasal alanın ve aktörlerin etkileri ile ilgili bir dizi değişkeni de yerel siyasette parti değişirme olgusu çerçevesinde göz önünde bulundurmayı gerektirmektedir. Bu bağlamlarda, özellikle kayda değer bir ekonomik, simgesel, sosyal ve kültürel sermayeye dayanan kişisel etkisi yüksek adaylar parti sisteminin ulusal düzeydeki bölünme yapılarına (*cleavage structures*) ve AKP'nin yarattığı hegemonik sistemin etkilerine rağmen yerel seçimlerde başarılı (ya da AKP'ye geçerek başarısız) olabilmişlerdir. Ne var ki kişisel kapasitesi yüksek birçok parti değiştiren adayın dahi bağımsız konumlardansa küçük de olsa partilere yöneldiği bu genel örüntüden sapan vakaların yakından incelenmesiyle belirginlik kazanmıştır. Bu tip parti değiştiren “yerel patronları” küçük de olsa partilere yönelten etkenlerden biri bağımsız olarak seçime girmenin özellikle belirli bir yaşın üzerinde ve eğitim seviyesinin altındaki seçmenler açısından oylama esnasında – bağımsız adaylar aleyhine olacak

18 Bu kısımdaki bilgileri Amasya'dan bir yerel basın mensubu ile yaptığımız telefon mülakatından edindik. Saat ve tarih: 16:00-16:10, 17.2.2020.

şekilde – yarattığı zorluklardır. Ayrıca, ne kadar küçük olursa olsun, bir parti ile seçime girmenin kişisel kapasitesi yüksek adaylar için dahi kampanya yürütmek, seçim günü sandıkları kontrol etmek, hatta bazı klientalistik pratikleri hayata geçirmek vb. gibi stratejik ve lojistik gerekçelerden dolayı avantajlı görüldüğü belirtilmelidir. Dolayısıyla, parti sisteminin müessir partileri (AKP, CHP, MHP, İYİ Parti ve HDP) dışında ilçe belediye seçimlerini kazanan adayların ancak küçük bir bölümünün seçimlere bağımsız olarak girdiği görülmektedir. 2014 yılında bu müessir partiler dışında konumlardan aday olarak seçimi kazanan 25 yerel siyasetçinin yalnızca 2'si bağımsız olarak adaylığa yönelmişlerdir. 2019 yerel seçimlerinde ise bu partiler dışında seçimi kazanabilen 33 kişinin ise ancak 12'si seçimi bağımsız olarak kazanmıştır.

Bunun dışında seçime bağımsız olarak girmenin ve dolayısıyla da ilçe belediye meclislerinin tamamen partilerin kontrolüne bırakılmasının, belediye meclisleri ile birlikte çalışmak durumunda olan ilçe belediye başkanları için önemli bir zorluk yaratabileceği de düşünülebilir.¹⁹ Belediye başkanının beraber çalışacağı meclis üyelerinin bağımsız adaylar olarak oy pusulasında destekçileri tarafından tek tek tespit edilebilmesinin zorlukları da bu tip adayları partilere yönlendiriyor olabilir. Yani genel örüntüden sapan parti değiştirme vakalarında kişisel kapasitesi yüksek adayları partilere yönlendiren motivasyonlardan biri uyumlu bir meclis yaratmak olabilir ancak bu tip vakalara yakından bakıldığında bu çabanın, yine ulusal sistemin egemen ve etkili partilerinin gücü dolayısıyla, çoğu zaman olumlu sonuç doğurmadığı görülmektedir: seçmenler küçük partinin adayı olan başkanı seçseler dahi belediye meclislerinde sistemin büyük partilerini tercih etmekte ve onları çoğunluk kılmaktadır. Dolayısıyla, genel örüntüden sapan vakalar da bize Türkiye'de yerel siyasetin kişisel etkilere açık olmakla birlikte hukuksal, lojistik ve stratejik nedenlerden dolayı hala partilerin etkisinde olduğunu göstermektedir. Yerel seçimlerde yalnızca çok sınırlı sayıda aday özellikle niteliksel yöntemler ile ayrıntılı olarak araştırılması gereken oldukça özel koşullar altında bağımsız adaylığa yönelmekte ve bu şekilde seçimi kazanabilmektedirler.

4. Kuramsal Tartışma: Bourdieu Sosyolojisi İle Eleştirel Bir Diyalog

Bu kısımda, bu noktaya kadar incelediğimiz verileri ve ortaya koyduğumuz ampirik manzarayı Bourdieucu perspektifle yürüteceğimiz kuramsal bir tartışma ile tamamlamak istiyoruz. Bir araştırma makalesinin sınırlarını da göz önünde bulundurarak burada giriştiğimiz çaba Bourdieu üzerine kapsamlı bir tartışma yürütmek değil incelediğimiz ampirik olgunun Bourdieucu kuram bakımından nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymak olarak görülmelidir. Bourdieu sosyolojisinin mevcut araştırma sorunsalı açısından dikkate almak gereken ilk kavramı “alan”dır. Bourdieu'ya göre “çözümleyici açıdan alan, konumlar arasındaki nesnel bağıntıların konfigürasyonu ya da ağı olarak tanımlanabilir. Bu konumlar, varoluşları ve kendilerini işgal edenlere, eyleycilere ya da kurumlara dayattıkları belirlenimler açısından farklı iktidar (ya da sermaye) türlerinin dağılım yapısındaki mevcut ve potansiyel durumlarıyla (*situs*), ayrıca diğer konumlara nesnel bağıntılarıyla (tahakküm, itaat, benzeşme vb.) nesnel olarak tanımlanır. Söz

19 1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresi'nde bu noktaya dikkatimizi çeken Hasan Buran'a teşekkür borçluyuz.

konusu iktidar (ya da sermaye) türlerine sahip olmak, alanda elde edilebilecek özgül faydalara erişimi belirler” (2012, s. 81). Türkiye’de parti değiştirme olgusunun bu makalede işaret ettiğimiz genel eğilimleri mücadelenin işleyişinin hem ulusal hem de yerel düzeyde etkili olan, aralarında ilişkiler bulunan ve içindeki fail (adaylar) ve kurumlara (partiler) “belirlenimler dayatan” ilişkili “alanlar” tarafından şekillendirildiğini bize göstermektedir. Bu bakımdan parti değiştirme olgusunu derinden etkileyen ulusal ve yerel siyasal alanların varlığından bahsedilmelidir. Ulusal ve yerel siyasal alanlar bir taraftan Türkiye’de çok partili hayatın yarattığı hukuksal çerçevelerin, siyasal geleneklerin (sağ-sol) ve örgütsel faillerin etkileri ile tarihsel olarak oluşturulmuşken diğer taraftan da daha konjonktürel düzeyde AKP’nin hegemonik bir parti olması tarafından belirlenmektedir.

Bu çalışma kapsamında işaret ettiğimiz bulgulardan biri de belediye başkanlarının görevleri süresince iyi bir performans sergileyerek başarılı bir belediye başkanı imajı yaratabilmesinin belediye başkanlığının başkan konumundaki kişilere adaylık mücadelelerinde sağladığı avantajlardır. Bourdieu’nün “simgesel sermaye ve iktidar” konusunda işaret ettiği “konumun içerdiği avantajları kişinin zimmetine geçirmesi” yönündeki eğilim bu çalışma kapsamında başarılı bir belediye başkanlığı sergileyen kişiler için de geçerlidir (2013, s. 239). İş bölümünün yoğun olduğu karmaşık bir piyasa toplumu içerisinde siyasal etkinlik gösteren failler bu “farklılaşmış toplum” yapısı içerisinde belirli konumların/mevkilerin sağladığı ayrıcalıkları kişisel kapasitelerinin bir parçası haline getirmektedirler. İncelediğimiz olgu açısından adayların belediye başkanlığının sunduğu avantajları kişisel sermayelerinin bir parçası haline getirmesi, Swartz’ın işaret ettiği gibi (2013, s. 115), karmaşık toplumsal düzenlerde simgesel iktidarın yaratılmasında alan içerisindeki konumlarla bağlantılı olmanın önemini teyit etmektedir.

Bu araştırma kapsamında hem yerel basın taramasıyla (başkanların verdikleri röportajlar vb.) hem de yerel basın mensuplarıyla yaptığımız görüşmelerle edindiğimiz bilgiler yerel siyasal seçkinlerin başarılı bir belediye başkanı imajı yaratabilmesinin ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Belediye başkanlığında objektif bir başarının ne olduğu tartışması saklı kalmak üzere bu araştırma kapsamında incelediğimiz parti değiştirerek başarılı olan yerel siyasal seçkinlerin çoğunun iyi bir belediye başkanlığı yaptıkları konusunda başarılı bir “imaj” oluşturabildikleri dikkati çekmektedir. Bu durum bize alanlarda rekabeti şekillendiren ve sınırlandıran belirli “düşünüm öncesi, paylaşılan fakat sorgulanmayan görüşler ve algılar”, bu alanın failleri için “doğal ve içselleştirilmiş sınır duyguları” yaratan *doxalar* olduğunu göstermektedir (Bourdieu, 2015, s. 124; Deer, 2008, s. 120): “başarılı bir belediye başkanayım, dolayısıyla başka bir partiden ya da bağımsız olarak da aday olsam kazanabilirim”.

Bu bağlamda rekabetin sınırlarını çizen alan ve *doxanın* yanı sıra, araştırma kapsamında üzerine eğildiğimiz faillerin durumuna (il-ilçe belediye başkanı adayları), Bourdieu sosyolojisinin bir başka nosyonu olan “sermaye” kavramı ile eğilmek de gerekmiştir. Adaylık mücadelesinde faillerin sermayelerinin hacmi, yapısı ve türü birçok örnekte çeşitlilik göstermektedir. Ancak bu adayların hiçbirinin tek bir sermaye türüne dayanarak mücadeleye girişmedikleri yukarıdaki niteliksel kısımdaki çözümlemede de görülebilmektedir. Yine de faillerin sermaye kompozisyonlarının

belirli bileşenleri daha belirgin rol oynayabilmektedir: mesela başarılı bir belediye başkanı imajı yaratabilen yerel siyasal seçkinler için simgesel sermaye ön planda olabilmektedir. Ancak bunun birçok durumda başka sermaye türleri ile de desteklendiği açıktır. Bu destek, Kırklareli örneğinde olduğu gibi iyi bir eğitim arka planına ve mesleki deneyime (bakanlık özel kalemligi, üst düzey yöneticilik) dayanan kültürel sermayeden ya da Hamamözü'nde olduğu gibi ekonomik sermaye ve etnik bağlara dayanan bir sosyal sermayeden de gelebilmektedir. Şüphesiz bütün bu örneklerde yerel siyasal seçkinler bu sermaye türlerini seçim kazanımlarına çevirebilmek için uygun biçimlere aktif olarak dönüştürmek adına çaba göstermişlerdir. Tam da bu noktada Bourdieu'nun çeşitli sermaye türlerinin birbirine dönüştürülmesi için yoğun bir emek gerektiğine yönelik vurgusuna işaret edilmelidir (1986, s. 253).

İncelediğimiz ulusal ve yerel siyasal alanların dayattığı sınırlar, bu sınırların sembolik iktidarın oluşturulması ve sermaye kompozisyonlarının dönüştürülmesi sürecinde oynadıkları rol ve faillerin bu sınırlarla ilişkilene sürecinde ortaya çıkan *doxa* Türkiye'de yerel seçimlerde parti değiştirme olgusunun bu araştırma metninde bu noktaya kadar tasvir ettiğimiz ve çözemediğimiz biçimini yaratmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'de parti değiştirme fenomeni kurumsallaşmış bir parti sisteminde olamayacak kadar yaygın ve Türkiye siyaseti de personalistik etkilere son derece açıktır ancak yine de partilerin siyaseten belirleyici kurumsal aktörler olduğunu teyit eden bir manzara mevcuttur. Burada, yerel siyasal alanın faillerinin rolleriyle ilgili bir etki olduğu görülmektedir: failer kendi konumlarına dayanan öznel beklentileri ile uyumlu ve hedeflerinin gerçekleşmesine nesnel olarak daha yakın olasılıklara yönelmektedirler. Bourdieu'nun (2015) habitus kavramının altında yatan temel düşüncelerden biri de budur: yapısal olarak belirlenmiş bu yakınlıkların faillerin eylemlerini şekillendirmesi. Parti değiştirme ile ilgili olarak faillerin habituslarına dayanarak öznel beklentiler çerçevesinde değişikliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak, araştırmanın ampirik kısmının da işaret ettiği gibi bu öznel beklentiler ile nesnel koşullar her zaman örtüşmemektedir: oldukça istisnai olmakla birlikte, AKP'ye geçen bir belediye başkanı seçim kaybedebilmektedir ya da AKP'den küçük bir sağ partiye geçen ve belediye başkanlığı pozisyonuna sahip olmayan bir aday seçimi kazanabilmektedir.

Tam bu noktada ve bu çalışmanın sorunsalı bağlamında, Bourdieu sosyolojisinin sağladığı yapısal inşacı perspektifin yerel siyasal seçkinlerin “performans”larına, seçim “operasyonlarına” ve oluşturdukları daha konjonktürel “etkileşimlere” odaklanarak tamamlanması gerektiğini de düşünüyoruz. Özellikle niteliksel kısımda odaklandığımız vakalar son derece belirleyici bir “etkileşim düzeyi”, bir “performatif bileşen” de içermektedir. Mesela Adıyaman, Besni'de olduğu gibi, bir aday, iyi bir belediye başkanlığına karşın halkla sıcak bir temas kuramadığı ve klientalistik ilişkileri iyi yönetemediği için “kapı kapı dolaşan” ve küçük bir partiden aday olan bir yerel siyasal seçkine karşı kaybedebilmiştir. Ya da Kırklareli'de bir aday, iki büyük ittifaka karşı bağımsız olarak girdiği seçimi hem kazanmasını sağlayacak yönde klientalistik ilişkiler kurmakta ve bunları yönetmekteki yeteneği hem başarılı bir siyasal tarz-performans ile yarattığı “sıcak, ulaşılabilir yönetici” imgesi hem de kampanya yürütmek, örgütlemek, denetlemek konusundaki becerisi ile kazanabilmiştir. İstisnai olmakla birlikte, büyük oranda akıntıya karşı elde edilmiş bu zaferlerde faillerin pratiklerini, performanslarını, operasyonlarını ve inşa ettikleri etkileşimleri anlamak

adına karşılaştırmalı siyasetin ve parti siyasetinin, özellikle de klientalizm ve popülizm üzerine literatürlerin, sunduğu olanaklardan faydalanmak mümkündür.

Burada özel olarak popülizm üzerine literatür içinde spesifik bir perspektif olan ve fenomeni bir ideoloji ya da söylem olarak değil ama daha kapsamlı bir şekilde bir “performans” olarak gören Moffitt’in “siyasal tarz” temelli yaklaşımının (2016) ve onu popüler-plebyen kültürü seferber eden bir “eyleme biçimi” olarak gören Ostiguy’un (2017) kültürel-ilişkisel yaklaşımının yerel siyasete yönelik Bourdieucu analizleri sermaye türlerinin oluşturulması ve dönüştürülmesi süreçlerini anlayabilmek bakımından destekleyebileceğini düşünüyoruz. Bu araştırma kapsamında incelediğimiz vakaların çoğunda halihazırda edinilmiş sermaye kompozisyonlarının seçmenle sıcak, yakın, ulaşılabilir bir ilişki kurulması aşamasında – Auyero’nun işaret ettiği şekilde (2001) klientalistik ilişkileri de doğru üsluplarla içerecek biçimde – “popülist” bir etkileşim biçimi ya da performans ile kullanılmasının son derece tayin edici olduğu görülmektedir. Yerel adaylık ve seçim mücadelelerinin –ve bu mücadelelerin belirli boyutlarının – daha iyi bir kavrayışı şüphesiz hem yerel ve ulusal düzeyde alan ile ilgili nesnel sınırların niceliksel verilere dayanarak tespit edilmesi ve hem de failerin özne kapasitelerinin ve pratiklerinin de niteliksel, etnografik yöntemlerle ortaya koyulmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla, bu makalede yapmaya çalıştığımız şey de tam olarak – bir noktaya kadar mevcut literatürün izinden giderek ve onun bazı yönetsel tercihlerini kuramsal bir yeniden yorumlama süreciyle kaynaştırarak – niceliksel ve niteliksel yaklaşımları bir araya getirmek, bu yolla hem alanın sınırlarını hem failerin konum ve kapasitelerini hem de onların belirleyici pratiklerini ve operasyonlarını aynı anda kavramaya çalışmak olmuştur.

5. Sonuç

Bu çalışmada 2009-2014 ve 2014-2019 dönemleri için yerel seçimlerde AKP ve CHP etrafında gerçekleşen parti değiştirme hareketliliği 2009, 2014 ve 2019 ilçe belediye başkanlığı seçimleri için YSK’nın sağladığı kesin aday ve sonuç listeleri karşılaştırılarak niceliksel ve niteliksel yöntemlerle incelenmiştir. Bu inceleme Türkiye’de yerel seçimlerde parti değiştirme davranışının kurumsallaşmış bir parti sisteminde görülmeyecek düzeyde yaygın ve son derece kayda değer bir olgu olduğunu göstermektedir. Niceliksel verinin daha yakından incelenmesi ise bizi şu genel örüntünün saptanmasına götürmüştür: Türkiye’de yerel seçimlerde parti değiştirme davranışı halihazırda belediye başkanlığını elinde tutan ve AKP’ye yönelen yerel siyasal seçkinler için kazandıran bir strateji olarak görülebilir.

Ancak yine toplu verilerin yakından incelenmesi bu genel örüntüden sapan bazı vakalar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu vakaların niteliksel yöntemler ile daha yakından incelenmesi yerel düzeyde parti değiştirme stratejisini yerel siyasal seçkinler için başarılı bir hamle kılan faktörlerin yalnızca Türkiye’de yükselen hegemonik parti sistemi ve “belediye başkanı oligarşisi” olmadığını göstermektedir. Araştırmanın niteliksel kısmı, Türkiye’de parti değiştirmeyi başarılı ya da başarısız bir strateji kılan koşulların hem yerel siyasal sistemin üzerine kurulduğu siyasal, toplumsal, ekonomik parametrelerle hem de parti değiştiren adayların kişisel kapasiteleriyle ve

sermaye kompozisyonları ile (servet, nüfuz, eğitim, aile itibarı, mesleki prestij, siyasal deneyim vb.) ve bu sermaye bileşimlerini seçim süreçlerinde nasıl seferber ettikleri ile (iletişim ve örgütlenme becerisi, klientalistik pratiklerin yönetilmesi vb.) yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, Türkiye’de yerel siyasette parti değiştirme stratejisini başarılı bir siyasal hamle kılan faktörler hegemonik parti sisteminin dinamikleriyle olduğu kadar yerel siyasal alanın etkileri ve parti değiştiren siyasal seçkinlerin bireysel kapasiteleri ile de yakından ilişkilidir.

Araştırmamanın niteliksel kısmının ortaya koyduğu bulgulardan biri de Türkiye’de yerel seçimlerde parti değiştirme davranışını etkili kılan bağlamların genellikle küçük nüfuslara sahip, yüz yüze ilişkilerin güçlü olduğu seçim bölgeleri oluşudur. Bu tip bölgeler hem yerel seçimler üzerindeki kişisel etkiyi belirginleştirmekte hem de bireysel patronaj temelli taktikleri daha etkili kılmaktadır. Ancak yine de hem hukuksal²⁰ hem lojistik²¹ hem de stratejik²² nedenlerden dolayı yerel siyasette müessir sonuçların doğduğu parti değiştirme vakalarında yerel siyasal seçkinlerin ezici çoğunluğu bağımsız adaylığa yönelmeyi tercih etmemektedir. Bu durum bize Türkiye siyasetinin parti sistemi bakımından araştırmacılarca ortaya koyulan bütün sorunlarına karşın hala güçlü bir şekilde partiler tarafından belirlendiğini de göstermektedir.

Ancak Türkiye’de yerel seçimlerde parti değiştirme olgusunun hem bu denli yaygın görülmesi hem de parti değiştiren siyasetçilere –şayet doğru yönelimi seçebilirlerse – seçimde kayda değer avantajlar sağlaması Türkiye’de parti sisteminin, literatür tarafından da işaret edilen, kurumsallaşma ile ilgili sorunlarını teyit eder bir niteliktedir (Özbudun, 2013; Yardımcı-Geyikçi, 2015). Bu çalışmada ortaya koyduğumuz bulgular Türkiye’de, özellikle yerel düzeyde, siyasetin personalistik (Baykan, 2018) yönüne de işaret etmektedir. Ancak personalistik yönün basitçe şahısların siyasete egemenliği manasına da gelmediği ve partiler ve yerel siyasette temayüz eden seçkinler arasında gelişmek durumunda olan uzlaşmalar ve iş birlikleri içinde etkili olduğu da vurgulanmalıdır. Bu araştırmanın, özellikle niteliksel kısmının işaret ettiği daha kapsamlı yönetsel-kuramsal olgu ise siyasal sonuçları son tahlilde ortaya koyan etkenlerin her zaman yapısal etkiler ile olumsal ve kişisel faktörlerin her farklı vakada oluşturdukları özgün konfigürasyon olduğudur (Kocaaga, 2019). Diğer bir deyişle alanın nitelikleri, “yapısı”, adayların konum ve kapasiteleri yani onların “kim oldukları” kadar siyasal seçkinlerin bu alanlar içindeki performans ve pratikleri, operasyonları, yani adayların “ne yaptıkları” da parti siyaseti açısından yerel iktidar mücadelelerinin sonuçlarını tayin edici bir niteliktedir. Kuramsal, kavramsal ve yönetsel bir düzeyde belirtmek gerekirse bu çalışma yerel seçimlerde adaylık mücadelelerinde siyasal seçkinleri başarılı ya da başarısız kılan etkenlerin yalnızca ulusal ve yerel siyasal alanın ve bu alanın faillerinin (il-ilçe belediye başkanı adayları) sermaye kompozisyonlarının yarattığı nesnel sınırlardan ve olanaklardan ibaret olmadığını iddia etmektedir. Bu çalışmada yerel seçimlerdeki sonuçların faillerin siyasal pratikleriyle ve performanslarıyla bu nesnel sınırlarla

20 Belediye başkanlarının belediye meclislerindeki çoğunluk ile çalışmasını daha kolay kılan düzenlemeler.

21 Örneğin parti adıyla oy pusulasında bulunmanın sağladığı avantaj ve bağımsız adaylığın pusulada seçmenin bazı kesimleri için yarattığı zorluk.

22 Kampanya yürütmek – partilerin söz dağarcığı ile söylemek gerekirse – “sandıkları kollamak” ve klientalistik ilişkileri yürütmek.

nasıl ilişkiye girdikleriyle de yakından ilgili olduğu ortaya konulmuştur. Bu kuramsal çıkarım, Bourdieu sosyolojisinden ilham alan bir yaklaşımın karşılaştırmalı siyaset ve parti siyasetinin sağladığı kavramsal ve kuramsal araçlarla eklenmesinin yerel parti siyasetini anlayabilmek açısından sunabileceği olanaklara da işaret etmektedir.

Bu çalışmayı birkaç ayaktan oluşacak olan daha geniş bir araştırma gündeminin ilk adımı olarak da görmekteyiz. Benzer yöntemlerle benzer bir çözümlemeye hem il ve ilçe belediye meclisleri hem de büyükşehir belediye başkanlıkları düzeyinde girişilebileceğini düşünüyoruz. Yanı sıra, Türkiye'de yasama meclisi düzeyindeki parti değişirme fenomeninin ana hatlarını da benzer bir yönetsel yaklaşımla incelemenin ve yerel seçimler düzeyindeki dinamiklerle karşılaştırmanın Türkiye'nin siyasal sisteminin genel işleyişi bakımından bize zihin açıcı bir içerik sunabileceği kanaatindeyiz. Bunlara ek olarak, burada da niteliksel kısımda bazılarında değindiğimiz bir dizi müessir sonuç doğuran kritik parti değişirme vakasına saha araştırması, derinlemesine görüşme vb. gibi etnografik yöntemler ile odaklanmak mümkündür. Bu tip bir yaklaşım yalnızca parti değişirme olgusunu ve genel olarak Türkiye'de parti sisteminin ve siyasal sistemin eğilimlerini değil aynı zamanda partilerin iç işleyişini, adaylık mücadelelerini ve parti-seçmen bağlarını kavramak için de çok önemli olanaklar sunabilir. Bu araştırma gündemlerine ve fikirlerine ek olarak parti değişirme olgusunun seçmen perspektifinden nasıl görüldüğüne ilişkin anketler, derinlemesine görüşmeler ve odak grup tartışmalarıyla yürütülecek bir araştırmanın da önemli katkılar sağlayabileceği kanaatindeyiz. Parti değişirme olgusu ile bağlantılı olarak partilerden ayrılarak bağımsız olarak belediye başkanlığına seçilme fenomeninin de temel olarak niteliksel yöntemlerle yakından incelenmeye değer bir konu olduğunu düşünüyoruz. Son olarak, özellikle araştırmanın niceliksel kısmının sayısal ve istatistiki yöntemlere hâkim araştırmacıların katkılarıyla ve özellikle yerel bağlamın yalnızca demografik büyüklüğünün değil sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel niteliklerinin de çözümlemeye dâhil olduğu daha ileri niceliksel yöntemler ile geliştirilebileceğini de düşünmekteyiz.

Kaynakça

- Açikel, F. ve S. Balcı (2009). "Mayors as New Political Oligarchs/Magnets in Turkey: Patterns of Transition from Local Politics to National Politics and Vice Versa". İçinde *Local Political Leadership in Europe* (Der. H. Reynaert et al.), Brugge: Vanden Broele, s. 91-114.
- Aksu-Çam, Ç. (2013). *Yerelleşme ve Yerel İktidar – Edirne Alan Araştırması*. İstanbul: Beta.
- Arıkan-Akdağ, G. (2014). *Ethnicity and Elections in Turkey – Party Politics and the Mobilization of Swing Voters*. London: Routledge.
- Arıkboğa, E. (2016). "Türkiye'de Dönüşen Büyük Şehirler ve Yerel Siyaset". İçinde *Yerel Demokrasi Sorunsalı* (Der. P. Uyan-Semerci), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 49-71.
- Ayan-Musil, P. (2011). *Authoritarian Party Structures and Democratic Political Setting in Turkey*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ayan-Musil, P. (2015). Emergence of a Dominant Party System after Multipartyism: Theoretical Implications from the Case of the AKP in Turkey. *South European Society and Politics*, 20 (1), 71-92. <https://doi.org/10.1080/13608.746.2014.968981>

- Auyero, J. (2001). *Poor People's Politics*. Durham, NC, and London: Duke University Press.
- Baykan, T. S. (2018). *The Justice and Development Party in Turkey: Populism, Personalism, Organization*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/978.110.8570725>
- Baykan, T. S. (2019). Türkiye'de İdeolojik ve Programatik Olmayan Parti-seçmen Bağları Üzerine Kavramsal Bir Tartışma: Popülizm, Personalizm, Patronaj. *Toplum ve Bilim*, 147, 10-44.
- Buğra, A. ve O. Savaşkan (2015). *Türkiye'de Yeni Kapitalizm – Siyaset, Din ve İş Dünyası* (Çev.: B. Doğan). İstanbul: İletişim.
- Çitçi, O. (1989). *Yerel Yönetimlerde Temsil – Belediye Örneği*. Ankara: TODAİE.
- Bourdieu, P. ve Loic Wacquant (2012). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar* (Çev.: Elçin Gen). İstanbul: İletişim Yayınları
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital". İçinde *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (Der. Richardson, J.), Westport, CT: Greenwood, s. 241-58
- Bourdieu, P. (2013). *Seçilmiş Metinler* (Çev.: Levent Ünsaldı). Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). Akademik Aklın Eleştirisi: Pascalca Düşünme Çabaları (Çev.: Burcu Yalım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Deer, Cécile (2008). "Doxa". İçinde *Pierre Bourdieu: Key Concepts* (Der. Michael Grenfell), Stocksfield: Acumen Publishing Limited, ss. 119-130.
- Doğan, A. E. (2007). *Eğreti Kamusalılık – Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik*. İstanbul: İletişim.
- Doğan, S. (2016). *Mahalledeki AKP – Parti İşleyişi, Taban Mobilizasyonu ve Siyasal Yabancılaşma*. İstanbul: İletişim.
- Erder, S. ve N. İncioğlu (2013). *Türkiye'de Yerel Politikanın Yükselişi – İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği, 1984-2004*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, E. (2016). "Büyükşehir Belediye Meclis Üyelerinin Profilleri Üzerine Bir Çalışma". İçinde *Yerel Demokrasi Sorunsalı* (Der. P. Uyan-Semerci), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 73-98.
- Erten, E. (1996). Türkiye'de Temsil Anlayışı ve Milletvekillerinin Parti Değiştirmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Esen, B., ve Gümüüşçü, S. (2016). Rising Competitive Authoritarianism in Turkey. *Third World Quarterly*, 37 (9), 1581-1606. <https://doi.org/10.1080/01436.597.2015.1135732>
- Güneş-Ayata, A. (2010). *Cumhuriyet Halk Partisi – Örgüt ve İdeoloji* (Çev.: B. Tarhan ve N. Tarhan). Ankara: Gündoğan.
- Joppien, C. (2018). *Municipal Politics in Turkey – Local Government and Party Organisation*. London: Routledge.
- Hott, H. A. C. F., ve Sakurai, S. N. (2020). Party switching and political outcomes: evidence from Brazilian municipalities. *Public Choice*, 1-36. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11127.020.00786-6.pdf>, erişim: 12.6.2020. <https://doi.org/10.1007/s11127.020.00786-6>
- Kemahloğlu, Ö., ve Sayarı, S. (2017). Defecting Alone or Splitting Together? Individual and Collective Party Switching by Legislators. *Public Choice*, 171 (1-2), 187-206. DOI 10.1007/s11127.017.0433-0
- Kılıçdaroğlu, K. (2019). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Siyasi Partiler ve Parti Stratejileri* (Çev.: K. Turanlı). Ankara: Tekin Yayınevi.
- Kocaaga, O. (2019). Siyasal Vekalet Eylemi Üzerinden Tahakküm İlişkilerini Düşünmek: Cumhuriyet Halk Partisi'nde Aday Belirleme Süreçleri. Basılmamış Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.

- Kreuzer, M. ve V. Pettai (2009). "Party Switching, Party Systems, and Political Representation", içinde *Political Parties and Legislative Party Switching*, (Der. W. Heller ve C. Mershon), New York: Palgrave Macmillan, s. 265-285.
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset-Keçiören Örneği*. İstanbul: İletişim.
- Massicard, E. ve N. F. Watts (2013). *Negotiating Political Power in Turkey: Breaking Up the Party*. London: Routledge.
- Moffitt, B. (2016). *The Global Rise of Populism*. Stanford: Stanford University Press.
- Ocaklı, F. (2012). 'Electing the Pious: Islamist Politics and Local Party Strategies in Turkey'. PhD dissertation, Brown University, Providence, RI.
- Ocaklı, F. (2015). Notable Networks, Elite Recruitment, Organizational Cohesiveness, and Islamist Electoral Success in Turkey. *Politics and Society*, 43 (3), 385-413.
- Ostiguy, P. (2017). "Populism: A Socio-Cultural Approach", içinde *The Oxford Handbook of Populism* (Der. C. R. Kaltwasser et al.), Oxford: Oxford University Press, s. 73-97. DOI: 10.1093/oxfordhb/978.019.8803560.013.3
- Özbudun, E. (2013). *Party Politics ve Social Cleavages in Turkey*. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers.
- Özbudun, E. (2014). AKP at the Crossroads: Erdoğan's Majoritarian Drift. *South European Society and Politics*, 19 (2), 155-167. <https://doi.org/10.1080/13608.746.2014.920571>
- Savaşkan, O ve Ç. Aksu-Çam (2019). Kentsel Siyaset Literatürünün Türkiye Yazımındaki Serüveni: Politik Ekonomi ve Kurumsal Yaklaşımların Eleştirel Bir Değerlendirmesi. *Memleket, Yönetim, Siyaset*, Cilt 14, Sayı 32, 147-182.
- Sayarı, S., P. A. Musil ve Ö. Demirkol (Der.) (2018). *Party Politics in Turkey: a Comparative Perspective*. London: Routledge.
- Schüler, H. (1999). *Türkiye'de Sosyal Demokrasi-Particilik, Hemşehrilik, Alevilik* (Çev.: Y. Tonbul). İstanbul: İletişim.
- Somer, M. (2016). Understanding Turkey's Democratic Breakdown: Old vs. New and Indigenous vs. Global Authoritarianism. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16 (4), 481-503. <https://doi.org/10.1080/14683.857.2016.1246548>
- Swartz, David L. (2013). *Symbolic Power, Politics and Intellectuals: the Political Sociology of Pierre Bourdieu*. London and Chicago: the University of Chicago Press.
- Topal-Demiroğlu, E. ve M. E. Okutan (2016). "Büyükşehir Belediye Meclisinin Yapısı, İşleyişi ve Yerel Demokrasi: İstanbul Örneği". İçinde *Yerel Demokrasi Sorunları* (Der. P. Uyan-Semerci), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 205-221.
- Tönnies, F. (2019). *Cemaat ve Cemiyet* (Çev.: E. Güler). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Turan, İ. (1985). Changing Horses in Midstream: Party Changers in the Turkish National Assembly. *Legislative Studies Quarterly*, 10 (1): 21-34. DOI: 10.2307/440113
- Turan, İ., İba, Ş., ve Zarakol, A. (2005). Inter-party Mobility in the Turkish Grand National Assembly: Curse or Blessing?. *European Journal of Turkish Studies. Social Sciences on Contemporary Turkey*, (3). <https://doi.org/10.4000/ejts.400> , erişim: 20.2.2020.
- Unbehaun, Horst (2005). *Türkiye Kırsalında Kliyentalizm ve Siyasal Katılım-Datça Örneği: 1923-1992* (Çev.: M. Öztürk). Ankara: Ütopya.
- Uyan-Semerci, P. (Der.) (2016). *Yerel Demokrasi Sorunları Büyükşehir Belediye Meclisleri Yapısı ve İşleyişi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Uysal, A. and Topak, O. (2010). *Particiler Türkiye'de Partiler ve Sosyal Ağların İnşası*. İstanbul: İletişim.

- Varol, M. (1989). *Yerel Siyasetin Demokratikleşmesi*. Ankara: Gündoğın.
- White, J. B. (2002). *Islamist Mobilization in Turkey: A Study in Vernacular Politics*. Seattle: University of Washington Press.
- Yardımcı-Geyikçi, Ş. (2015). Party Institutionalization and Democratic Consolidation: Turkey and Southern Europe in Comparative Perspective. *Party Politics*, 21 (4), 527-538. <https://doi.org/10.1177/135.406.8813487110>

Party Switching in Struggles Over Candidacy in Turkish Local Elections: Bringing Quantitative and Qualitative Analysis Together

Toygar Sinan BAYKAN^{***}
Osman KOCAAGA^{****}

This study focuses on the phenomenon of party switching at sub-provincial municipal elections in Turkey. The study deploys quantitative and qualitative methods to examine the phenomenon in the context of the local elections that took place in 2009, 2014, and 2019. The rationale for our preference to focus on sub-provincial mayors rather than focusing on metropolitan-provincial mayors is that the general frequency of party switching in local elections can be better measured by analyzing a larger universe of cases. In the quantitative part, we firstly identified the re-nominations of candidates for sub-provincial mayor in two periods: 2009-2014 and 2014-2019. This revealed that more than 1.000 candidates out of approximately 7.000 candidates for the office of sub-provincial mayor across Turkey in the local elections of 2014 and 2019 had already been nominated as a candidate in the previous local election. Afterwards, we identified the candidates among these re-nominations who had switched party affiliation in the consecutive elections (either to become candidates of different parties or independents, or to become party candidates if they were previously independents). This revealed that party switchers accounted for almost a quarter of all re-nominations (around 1.000 candidates for the two periods analyzed in this paper) and 4% of all candidates (approximately 7.000) in 2014 and 2019. Based mainly on this quantitative data, this paper contends that the phenomenon of party switching in Turkish local politics is quite prevalent compared to what is generally found in stable and institutionalized party systems (Kreuzer ve Pettai, 2019).

When evaluating the success of the strategy of switching parties for individual candidates it is hard to argue that it is beneficial unless these candidates move towards the hegemonic center of the party system, namely the AKP. For the two periods examined only 25-30% of all party switchers were ultimately successful at the local elections. The evaluation of the quantitative data also reveals that party switching does not bring any considerable advantage for candidates

*** Kırklareli University, E-mail: tbaykan@klu.edu.tr

**** Kırklareli University, E-mail: osman.kocaaga@klu.edu.tr

who do not already hold the office of sub-provincial mayor. In the local elections of 2014 and 2019, around half of all successful party switchers already held the local office. Therefore, closer examination of the quantitative data highlights two main patterns in party switching in Turkey's local politics. The first pattern is that successful party switchers usually preferred the hegemonic party of the system, namely the AKP. The second pattern is that switching parties as mayor brings considerable advantages to the candidates.

But our analyses also show that there are cases that deviate from these main patterns. Surprisingly, candidates who do not already hold the local office or become affiliated with the hegemonic party are still able to win elections and become sub-provincial mayors. The equally surprising fact is that candidates whose party-switching route fits into the aforementioned patterns can still lose elections and office. In order to better understand the impact of local context and contingency on the success or failure of party switching we focused qualitatively on four cases that are most divergent from the general patterns identified in the quantitative part. These deviations from the general patterns occur in local contexts with small populations, which can facilitate face-to-face relations and allow personalistic factors exert greater impact in politics. This finding of the paper is compatible with previous observations that highlight the positive impact of underdevelopment and low population density of electoral districts on the phenomenon of party switching in Turkey (Turan, 1985). The qualitative examination also reveals that there is a degree of contingency in the success or failure of party switching as a strategy of individual candidates and that this is tightly connected to the interaction between the peculiarities of the local context and the personal capacities of party-switching local elites. Candidates with a considerable amount of economic, social, and symbolic capital (Bourdieu, 2013; Kocaaga, 2019), superior organizational skills and responsive-populist political performance (Ostiguy, 2017; Baykan, 2018) can win local elections against great odds. In contrast, candidates lacking such qualities and suffering problems of prestige due to mismanagement or lack of managerial competence could lose elections despite the economic and symbolic resources provided by holding the office of mayor or gaining the support of the system's hegemonic party.

Particularly these diverging cases reveal the importance of looking at struggles over candidacy in local elections through bringing quantitative and qualitative perspectives together. Therefore, it is really important to focus on the operations and political practices of local political elites alongside the objective boundaries created by the conditions of local and national political fields and the configurations of the personal capital of individual candidates. In other words, replying the question of "what do the candidates do during the electoral process?" is at least as important as addressing questions of "what are the conditions of the political field?" and "who are the candidates?" for a better understanding of the struggles in competition for local office. From a broader theoretical-methodological point of view, and for this particular study, this required us to combine quantitative and qualitative analysis and Bourdieu's sociological perspective with the conceptual instruments and approaches of comparative politics and party politics in order to better understand the impact of agency in struggles over local office.

Nevertheless, the phenomenon of party switching in Turkey unfolds in a very specific way. Party-switching politicians in local politics, including those with great personal capacities, predominantly prefer to switch to other parties rather than becoming independent candidates, mainly due to legal, strategic, and logistical reasons. This proclivity towards parties does not only stem from the risks associated with independent candidates' disadvantaged position in the ballot, which costs them the votes of the less literate members of the older generation of voters, but also from the fact that support from even the weakest parties in the local party system can help party-switching candidates to run election campaigns and conduct clientelistic practices more successfully. Hence, despite all the problems of the Turkish party system and its proclivity towards personalism, these findings confirm the ongoing role and weight of parties in Turkish politics.

This research contributes to the general literature on party switching in local politics empirically by focusing on sub-provincial municipal elections in Turkey and methodologically by including qualitative analyses of critical cases of party switching in local politics. The paper also contributes to the literature on party switching in Turkey, which is mainly interested in the phenomenon as a legislative dynamic, by focusing on local elections and politics. Another contribution of the paper to the literature is that it considers party switching at the level of candidacy and it also deploys qualitative methods to understand the phenomenon. From a much broader perspective, this paper contributes to the literature on local politics and party politics in Turkey empirically, methodologically and theoretically by bringing qualitative and quantitative analysis together and by combining Bourdieu's sociological perspective with the conceptual instruments of comparative politics and party politics.